

ชื่: สิ่งเปิดอาคาร

ศาล

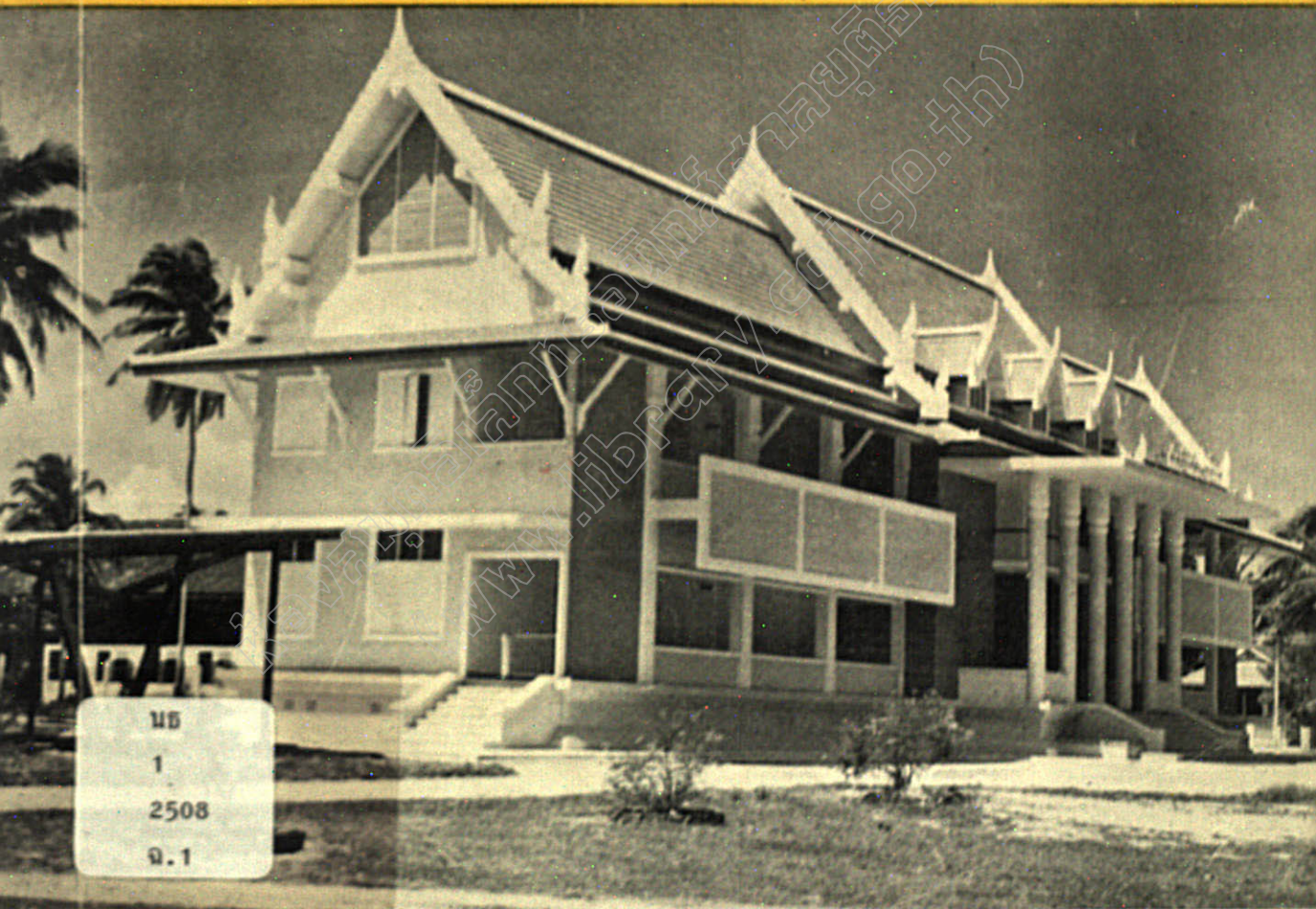
จังหวัดนราธิวาส

1/25

1

2508

ณ.1

นธ

1

2508

ณ.1

๑๔ กุมภาพันธ์ ๐๘

15

ที่ระลึกเปิดอาคาร

ศาลจังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘

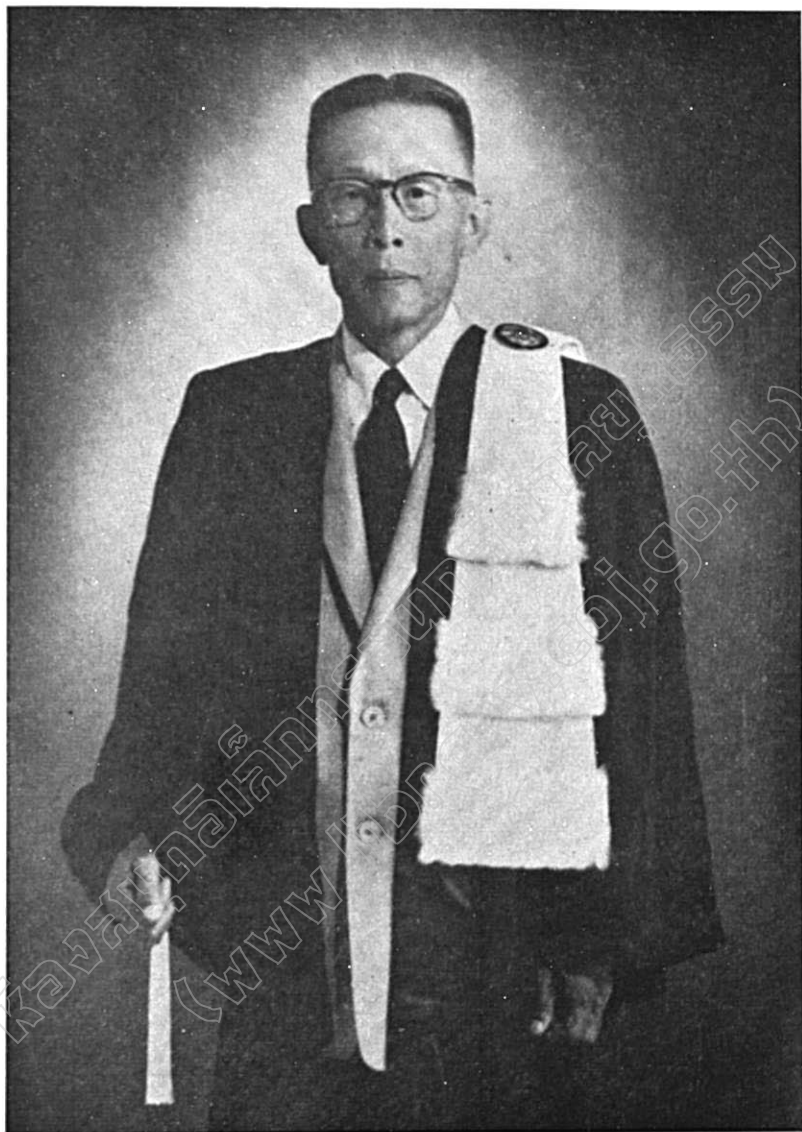
เลขทะเบียน.....	๙๐
เลข.....	๑๖๕
เลข.....	๒๕๐๘
เลข.....	๐๗

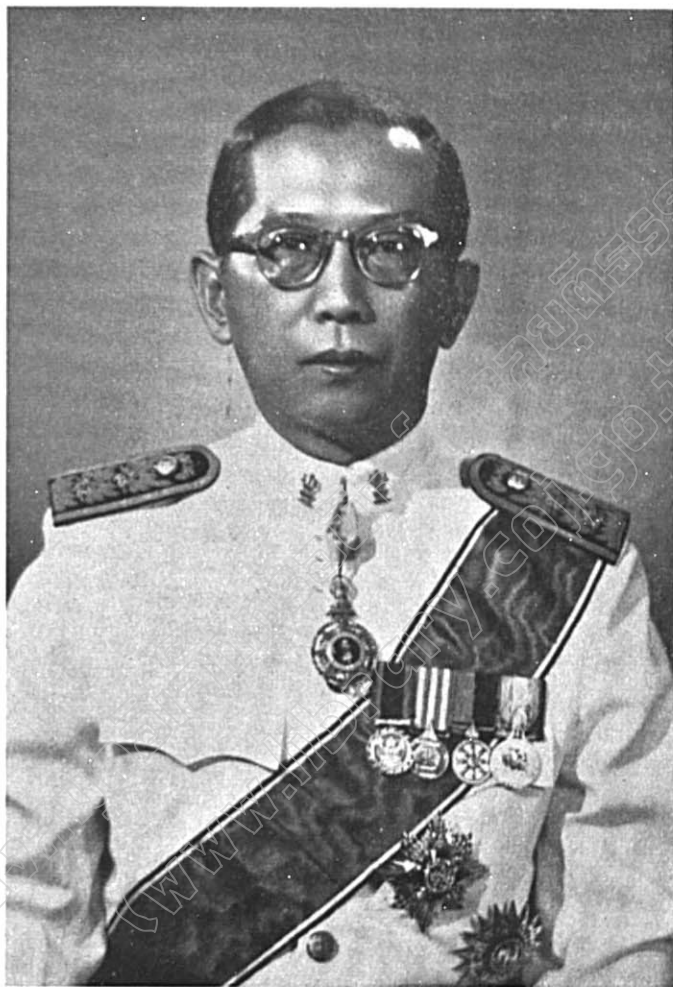
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ

และ

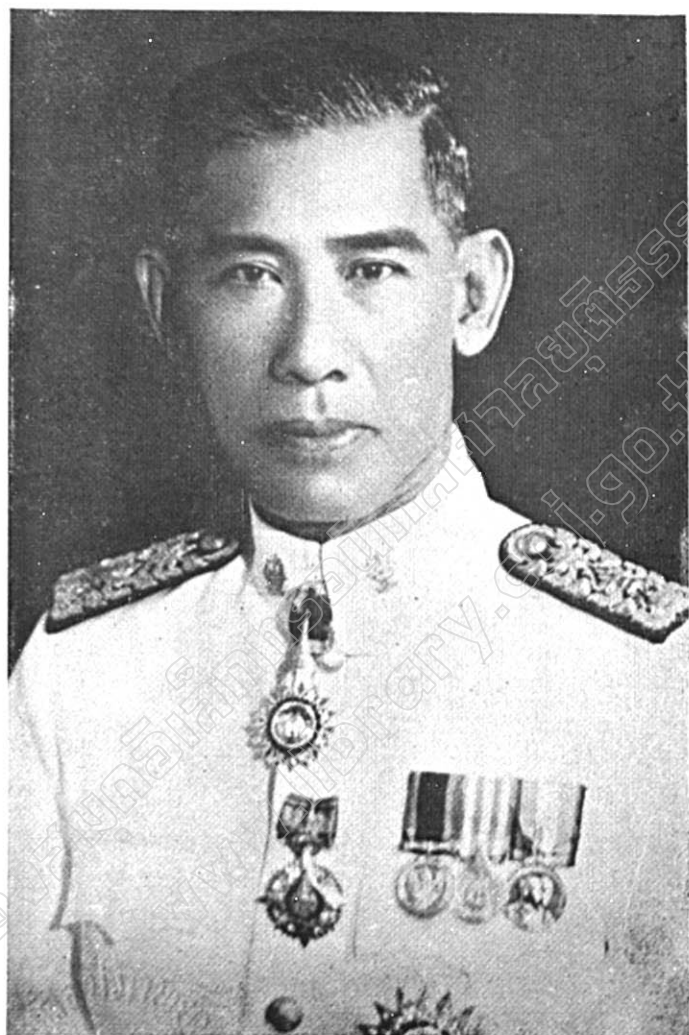
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

พระยาอรรดการิณพนธ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายกำธร พันธุลาภ
ปลัดกระทรวงยุติธรรม

นายเจริญ ไชยคุปต์
อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๙ (คนก่อน)

คณะผู้พิพากษา

เจ้าศาล ตะโตะยุดิธรรม ศาลจังหวัดนครราชสีมา

นายถุกัน กัดัมพากร
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

นายบุญทรง เท้าโอบุญ
ผู้พิพากษา

นายสง่า พลจลาช
ผู้พิพากษา

นายอมร คุชวินทร์
จำศาล

นายอิน คารามัน
คณะตุลาการ

นายประสาธ ภิธานมม
คณะตุลาการ

ศาลจังหวัดนครราชสีมา (หลังเก่า)

ศาลจังหวัดนครราชสีมา (หลังใหม่)

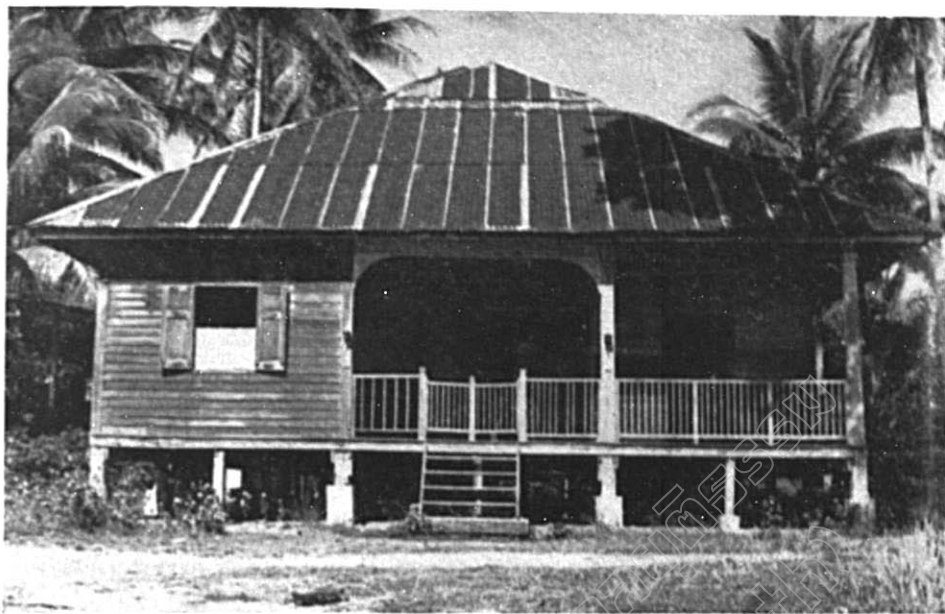
บ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล (ซ่อมแซมใหม่)

บ้านพักเจ้าศาลหลวงเก่า

บ้านพักเจ้าศาลหลวงใหม่

บ้านพักผู้พิพากษาหลังเก่า

บ้านพักผู้พิพากษาหลังใหม่ (๒ หลัง)

ตะโตะยุดิธรรม

โดย

กำธร พันธุลาก

ปลัดกระทรวงยุติธรรม

การพิจารณาพิพากษาคดีชนชาวอิสลามใน ๔ จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลนั้น กระทรวงยุติธรรมได้ยึดมั่นในนโยบายที่จะทะนุบำรุงชนชาวอิสลามในจังหวัดทั้ง ๔ นี้ ได้บำเพ็ญลัทธิศาสนาอิสลาม อันเป็นที่เคารพสักการะของชนชาวอิสลามโดยสมบูรณ์ ด้วยการผ่อนผันให้ศาลชั้นต้นใน ๔ จังหวัดภาคใต้นั้นใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก บังคับคดีเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น ทั้งในการพิจารณาพิพากษาคดีเช่นว่านั้น ก็ยังมีกฎหมายกำหนดให้ตะโตะยุดิธรรมเป็นศูนย์กลางพิจารณา และมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในข้อกฎหมายอิสลามร่วมกับผู้พิพากษา แต่ตำแหน่งหน้าที่ราชการของตะโตะยุดิธรรมนั้น ข้อมมิชอบเขตอำนาจคดีอยู่แต่เฉพาะในศาลชั้นต้นของจังหวัดทั้ง ๔ ดังกล่าวแล้ว เรื่องราวอันเกี่ยวกับตะโตะยุดิธรรมนี้ จึงมิได้อยู่ในความสนใจของผู้ที่อยู่ในจังหวัดอื่น ฉะนั้น จึงเห็นว่าถ้าจะเรียบเรียงเรื่องราวอันเกี่ยวกับข้าราชการฝ่ายตุลาการตำแหน่งนี้เผยแพร่ก็อาจจะมีประโยชน์แก่ผู้สนใจในเรื่องนี้สมควร

ตำแหน่งตะโตะยุดิธรรมนี้ แต่เดิมมาหาได้เรียกว่าตะโตะยุดิธรรมไม่ ตามกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ เรียกตุลาการตำแหน่งนี้ว่า โต๊ะกาดี บางแห่งเช่น สาระตรากระทรวงยุติธรรมที่ ๓๐/๔๓๕๓ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๐ ก็เรียกว่า โต๊ะกาชี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้มีข้อกำหนดไว้ในสาระตรากระทรวงยุติธรรมฉบับนี้ให้เรียกว่า ตะโตะยุดิธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับตำแหน่งเสนายุติธรรมในมณฑลพายัพ แต่ตำแหน่งตะโตะยุดิธรรมนี้จะมีชื่ออย่างไรมาก่อนนั้น หามี

ผลเกี่ยวกับความสำคัญแห่งอำนาจหน้าที่ของ คณะยุติธรรม ไม่ เพราะตามกฎหมาย ทั้งสองฉบับดังกล่าวแล้วข้างต้น คณะยุติธรรม หรือ โต๊ะกาตี หรือ โต๊ะกาซี มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยครอบครัวและมรดก โดยใช้กฎหมายอิสลามเป็นหลักวินิจฉัยคดีของกลุ่มความที่นับถือศาสนาอิสลามในศาลชั้นต้นของจังหวัดภาคใต้ที่มีชนชาวอิสลามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากคู่กัน

หัวเมืองปัตตานีใต้ซึ่งมีคณะยุติธรรมประจำอยู่ในศาลชั้นต้นนั้น ปรากฏตาม ข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ว่าได้แก่ ๑. เมืองปัตตานี ๒. เมืองหนองจิก ๓. เมืองยะหริ่ง ๔. เมืองสายบุรี ๕. เมืองยะลา ๖. เมืองรามันห์ ๗. เมืองระแงะ ทั้งเจ็ดหัวเมืองนี้ ให้ใช้พระราชกำหนดกฎหมายทั้งปวง ใน ความอาญาและความแพ่ง แต่ความแพ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม เรื่องหัวเมียก็ดี เรื่องมรดกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นจำเลย ให้ใช้ กฎหมายอิสลาม ในการพิจารณาและการพิพากษา และให้โต๊ะกาตีซึ่งเป็นผู้รู้และเป็น ที่นับถือในศาสนาอิสลามเป็นผู้พิพากษากฎหมายอิสลามนั้น หัวเมืองทั้งเจ็ดนี้ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ (ร.ศ. ๑๒๐) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดการปกครองเป็น มณฑลเรียกว่า มณฑลปัตตานี แบ่งการปกครองเป็นหัวเมืองใหญ่ ๔ จังหวัดคือ ๑. เมืองปัตตานี เมืองหนองจิกและเมืองยะหริ่งรวมเป็นจังหวัด เรียกว่า จังหวัดปัตตานี ๒. เมืองสายบุรีเป็นจังหวัดสายบุรี ๓. เมืองยะลาและเมืองรามันห์รวมเป็นจังหวัดเรียกว่า จังหวัดยะลา ๔. เมืองระแงะเป็นจังหวัดเรียกว่าจังหวัดนราธิวาส ต่อมาได้ยุบจังหวัด สายบุรีเป็นอำเภอ ขึ้นกับจังหวัดปัตตานี กรณ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ยุบมณฑลปัตตานี คง เหลือแต่จังหวัดปัตตานีจนบัดนี้ ส่วนจังหวัดสตูล ซึ่งมีได้รวมอยู่ในเขตปกครองบริเวณ เจ็ดหัวเมืองดังกล่าวนี้ ได้เริ่มมีคณะยุติธรรมขึ้นตามสารตรากระทรวงยุติธรรม ที่ ๓๐/๔๓๕๓ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๐ ก็มีความปรากฏในสารตรานั้นว่า “ด้วยมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า จังหวัดสตูลมีราษฎรพลเมืองเป็น ผู้ถือลัทธิศาสนาอิสลามอาศัยอยู่เป็นอันมาก มีพระราชประสงค์จะทะนุบำรุงให้ได้นำเพ็ญ

ลัทธิศาสนานั้นโดยเสมอภาคมิได้ลำเอียงทั้งนี้ เป็นพระราชกรณียกิจงานสืบมาแต่โบราณ
มหากษัตริย์ จึงได้มีพระราชบัญญัติไว้ว่า ถ้าบุคคลผู้ถือศาสนาอิสลามพิพาทกันด้วยความ
แค้นเคืองและผิดแผกและทรัพย์สินมรดก ให้ตุลาการฟังพิจารณาและบังคับตัดสินคดีโดยลัทธิ
ประเพณีอิสลาม ฯลฯ ให้ตั้งตำแหน่งโต๊ะกาซีเป็นผู้รับบังคับคดีตามประเพณีนิยม
นั้น พระราชบัญญัตินี้ให้คงรักษาไว้มิให้เพิกถอน ควรแต่จะผ่อนผันวางวิธีเลือกสรร
ตั้งตำแหน่งกาซีให้ลงเป็นระเบียบทั้งนี้ คือ :

ข้อ (๑) โต๊ะกอฎีผู้บรรพตโกหฺร่านควรได้รับสมมตินิยมของราษฎรชาว
อิสลามในแขวงนั้น เป็นผู้ก่อรูปด้วยวิญญูชนแก่เคารพนับถือในฐานะผู้ใหญ่เป็นผู้ก่อรูป
ด้วยคุณวิเศษสามารถในกัมภีร์โกหฺร่านโดยสมควร เป็นผู้มีความใจรักต่อใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาทและสมัครภักดีต่อราชการของพระเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้เป็นสัญญาลักษณะสำคัญ ข้อที่
พระยาสมุหเทศาภิบาลมีใบบอกเข้าไปว่าได้ปรึกษาหารือพร้อมด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเห็น
ว่า หนึ่ง ๑ หนึ่ง ๑ ก่อรูปด้วยคุณวิเศษสามารถและเป็นที่ประชาชนพลเมืองนิยม
นับถืออยู่เป็นอันมากเห็นปานทั้งนี้ สมควรที่จะเลือกสรรเอาขึ้นตั้งไว้ในหน้าที่ตุลาการฝ่าย
อิสลามได้นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ข้อ (๒) แทนสืบไปให้เรียกตำแหน่งตุลาการนี้ว่า โต๊ะยุติธรรม เทียบ
ตำแหน่งยุติธรรมในมณฑลพายัพ มีหน้าที่เฉพาะเป็นกาซีผู้บรรพตโกหฺร่านเป็นตุลาการ
บังคับคดีแห่งประเพณีอิสลาม เทียบอำนาจศาลแขวงในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา
๒๕ อยู่ในบังคับบัญชาของศาลมณฑลภูเก็ตได้ครอบงำทั่วไป

ข้อ (๓) อำนาจโต๊ะยุติธรรมนี้ให้ฟังจากคำว่า บังคับได้แต่คดีบุคคลผู้ถือ
ศาสนาอิสลามพิพาทกันด้วยความแค้นเคืองและผิดแผกและทรัพย์สินมรดก อันจะฟังบท
โกหฺร่านขึ้นปรับได้โดยชอบด้วยกระบวนการพิจารณา นอกจากที่กล่าวเปรียบเทียบกันนั้น ๆ
ให้โต๊ะยุติธรรมทำคำตัดสินลงชื่อแต่ ๒ นาย หรือพร้อมด้วยผู้พิพากษาศาลจังหวัดรวม
เป็น ๒ นายจึงบังคับเป็นคำพิพากษาคดีแห่งประเพณีอิสลามได้ แต่คู่ความพึงอุทธรณ์
ฎีกาได้เป็นลำดับตามพระราชกำหนดกฎหมาย.....”

เมื่อประกาศประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ ๖ ว่าด้วยมรดก ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้ว ขอบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ นั้น ก็ยังคงมีผลใช้บังคับใน จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล อยู่ตามเดิม เพราะตามพระราชบัญญัติให้ใช้ บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗ และพระราช บัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ มีบทบังคับว่า บทบัญญัติแห่งบรรพ ๕ และ ๖ นี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎข้อบังคับ สำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงได้มีประกาศพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บท บัญญัติ บรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ยกเลิกมาตรา ๖ แห่งพระ ราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ ๕ และมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเสีย จึงเป็นอันว่า บทบัญญัติบรรพ ๕ และบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ขยายใช้บังคับไปยังจังหวัดทั้ง ๔ นั้นด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ นั้นเอง จึงได้มีประกาศพระราชบัญญัติ ยกเลิกอำนาจและหน้าที่คณะตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็น ผลให้ยกเลิกอำนาจและหน้าที่คณะตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ใช้กฎหมาย อิสลามซึ่งมีอยู่ในกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ และบรรดา กฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ เสียทั้งสิ้น ฉะนั้น ตำแหน่งคณะตุลาการซึ่งเคย มีมาแต่เดิม ก็เป็นอันสิ้นสกลลงในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้ มีประกาศพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัด ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นผลให้กลับไปใช้กฎหมายอิสลามแทนบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในการวินิจฉัยคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและ มรดกของอิสลามศาสนิกในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิก เป็นทั้งโจทก์จำเลยหรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ทั้งการพิจารณาคดีดังกล่าว

นั้น ในศาลชั้นต้นกับฎีกาให้มีคณะไต่ยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา และให้คณะไต่ยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม กว้างเหตุนั้น ตำแหน่งคณะไต่ยุติธรรมซึ่งได้ถูกยกเลิกไปแล้วนั้น จึงได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่และคงมีตำแหน่งประจำอยู่ในศาล ๔ จังหวัดภาคใต้ คือ ศาลจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล สืบต่อมาจนบัดนี้

ส่วนวิธีการคัดเลือก การบรรจุ และการแต่งตั้งคณะไต่ยุติธรรมนั้น ตามหลักฐานที่ค้นพบ คือ สารตรากระทรวงยุติธรรมที่ ๓๐/๔๓๕๓ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่กล่าวถึงข้างต้น ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของบุคคลที่สมควรจะแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคณะไต่ยุติธรรมไว้ดังนี้

- (๑) เป็นบุคคลที่ชนชาวอิสลามในจังหวัดนั้นเคารพนับถือ
- (๒) เป็นผู้กอร์ปด้วยวิญญูญติควรแก่เคารพนับถือในฐานะผู้ใหญ่
- (๓) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหลักกฎหมายอิสลามโดยสมควร
- (๔) เป็นผู้มีความใจจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมักรภักดี

ต่อราชการแผ่นดิน

(๕) ในการเลือกสรรบุคคลที่สมควรจะแต่งตั้งให้เป็นคณะไต่ยุติธรรมนั้น ก็ได้ความตามสารตรากระทรวงยุติธรรมฉบับนั้นว่า เป็นหน้าที่ของสมุหเทศาภิบาลจะปรึกษาหารือพร้อมด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อมีความเห็นว่า ผู้ใดสมควรได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะไต่ยุติธรรมแล้ว ให้รายงานมายังกระทรวงยุติธรรมเพื่อนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต นอกจากสารตราฉบับนั้นแล้ว ยังปรากฏตามเอกสารทางราชการที่ค้นพบว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ มีตำแหน่งคณะไต่ยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูลว่างอยู่ สมุหเทศาภิบาลพร้อมด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดและโต๊ะอิหม่ามได้ปรึกษาหารือถึงบุคคลที่สมควรจะได้รับแต่งตั้งเป็นคณะไต่ยุติธรรมแล้ว นำมาหารืออธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล เมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลเห็นชอบด้วยแล้ว จึงได้มีรายงานเสนอมายังกระทรวงยุติธรรมเพื่อพิจารณา และนำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตต่อไป เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

กระทรวงยุติธรรมจึงมีหนังสือแจ้งให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลตกลงกับสมุหเทศาภิบาล เพื่อจัดคณะยุติธรรมให้เข้ารับราชการตามตำแหน่งต่อไป

ต่อมาได้มีประกาศพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พ.ศ. ๒๔๗๑ ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการตุลาการฉบับแรกนั้น ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติกล่าวถึงคณะยุติธรรมไว้ในพระราชบัญญัตินี้ คำว่า ข้าราชการตุลาการในพระราชบัญญัตินี้ น่าจะหมายถึงผู้พิพากษาศาลการ หากินความถึงคณะยุติธรรมไม่ ทังจะเห็นได้จากความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัตินี้ว่า ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการตุลาการนั้น จะต้องได้ฝึกหัดเป็นผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี และเป็นที่พอใจของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ฉะนั้น จึงเข้าใจว่าวิธีการบรรจุและแต่งตั้งคณะยุติธรรมในสมัยที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว คงดำเนินไปตามระเบียบเดิมที่กล่าวข้างต้น

ครั้นต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๗๖ อันเป็นเวลาภายหลังที่ได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่แล้ว มีตำแหน่งคณะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดยะลาและนราธิวาสว่างลง จึงดำเนินการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งที่ว่างโดยวิธีการดังนี้ คือ เมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล ได้ปรึกษาหารือกับสมุหเทศาภิบาลเห็นสมควรแต่งตั้งบุคคลเข้าแทนตำแหน่งที่ว่างและกระทรวงยุติธรรมเห็นชอบด้วย อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลก็มีคำสั่งไปยังผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด ให้ปรึกษากับผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการเลือกสรรผู้ที่ควรเข้ารับราชการตามระเบียบวิธีการเลือกสรรคณะยุติธรรม เมื่อเลือกได้ผู้ใดก็ให้รายงานเสนอชื่อมายังอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล เพื่อปรึกษากับสมุหเทศาภิบาล เมื่อเห็นชอบพร้อมกันแล้ว อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลก็รายงานมายังกระทรวงยุติธรรมเพื่อพิจารณาและรายงานนายกรัฐมนตรี เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตต่อไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระราชบัญญัตินี้ฉบับนี้ให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการตั้งคณะยุติธรรมไว้ว่าให้คัดเลือกจากชนชาวอิสลามผู้มีคุณสมบัติต่อไปนี้ :

(๑) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรา ๒๓
อนุมาตรา ๑ และอนุมาตรา ๓ ถึง ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
พ.ศ. ๒๔๗๖ และ

(๒) มีภูมิรู้ในกัมภีร์โกหร่านพอที่จะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งระหว่างคู่ความ
หรือจำเลยที่นับถือศาสนาอิสลามเกี่ยวกับลักษณะผิวเมียและมรค

ส่วนวิธีการคัดเลือก และวิธีการบรรจุแต่งตั้งกะโตะยุติธรรมตามกฎหมายฉบับ
นี้มีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ให้ข้าหลวงยุติธรรมจัดทำบัญชีผู้สมัคร ซึ่งสมควรได้รับการแต่งตั้งเป็น
กะโตะยุติธรรมขึ้น โดยปรึกษากับข้าหลวงประจำจังหวัดที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอไปยัง
รัฐมนตรีทุกคราวที่จะต้องมีการแต่งตั้ง

(๒) การแต่งตั้งกะโตะยุติธรรมให้บังคับตามมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติ
นี้ กล่าวคือ เมื่อรัฐมนตรีพิจารณาเห็นสมควรจะแต่งตั้งผู้สมัครคนใดเป็นกะโตะยุติธรรม
แล้วให้นำเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีอนุมัติแล้วให้นำขึ้นกราบบังคมทูลพระ
กรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตตั้ง

นับตั้งแต่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.
๒๔๗๙ เป็นต้นมา หลักเกณฑ์และวิธีการบรรจุ และแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการใน
ตำแหน่งกะโตะยุติธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา ๓๐
และ ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ และพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่าย
ตุลาการที่ได้ประกาศใช้ในภายหลังคือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
พ.ศ. ๒๔๘๒ มาตรา ๓๒, ๓๓ และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
พ.ศ. ๒๔๘๕ มาตรา ๓๕, ๓๖ และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
(ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๘๑ มาตรา ๑๒ จนกระทั่งถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนี้ ตามพระราชบัญญัติ
ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการทุกฉบับดังกล่าวมามีความสำคัญทำนองเดียวกันว่า การ
บรรจุและแต่งตั้งกะโตะยุติธรรมให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ซึ่งรัฐมนตรีกำหนด

โดยคัดเลือกจากอิสลามศาสนิกผู้มีความประพฤติบางประการตามที่กำหนดไว้สำหรับข้าราชการตุลาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ในศาสนาอิสลามพอที่จะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก และในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้บัญญัติคุณสมบัติเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า ต้องมีความรู้ภาษาไทยอ่านออกเขียนได้

ส่วนวิธีการบรรจุและแต่งตั้ง ซึ่งรัฐมนตรีกว่าว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดไว้ตามอำนาจในพระราชบัญญัติดังกล่าวมา ก็มีความสำคัญทำนองเดียวกันดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ให้ข้าหลวงยุติธรรมหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคประกาศรับสมัคร เมื่อพ้นกำหนดรับสมัครแล้วให้จัดทำบัญชีผู้สมัคร ซึ่งสมควรได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นตะเียะยุติธรรมชั้น โดยปรึกษากับผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง และเสนอไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

(๒) เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เห็นสมควรบรรจุผู้สมัครผู้ใดเป็นตะเียะยุติธรรม จะได้มีคำสั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้นั้นเป็นตะเียะยุติธรรมต่อไป

อนึ่ง ในสมัยที่ยังสามารถจ้างบุคคลเข้ารับราชการในตำแหน่งวิสามัญ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการนั้น ปรากฏว่ากระทรวงยุติธรรมเคยขออนุมัติคณะรัฐมนตรี เพื่อจ้างตะเียะยุติธรรมซึ่งต้องออกจากราชการโดยครบเกษียณอายุไว้รับราชการในตำแหน่งวิสามัญต่อไป เช่น ขุนศรีตุลาการ และ นายหะยีนิกา ระเด่น อาอาหมัด ตะเียะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดปัตตานี (หนังสือกระทรวงยุติธรรมที่ ๑๗๙๕/๒๔๗๙ ลงวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๗๙) แต่ในขณะนั้นการจ้างบุคคลเข้ารับราชการในตำแหน่งวิสามัญในหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ไม่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๙๗ ฉะนั้นจึงไม่อาจจะดำเนินการจ้างบุคคลให้ทำหน้าที่ตะเียะยุติธรรมในตำแหน่งวิสามัญได้

ส่วนการพิจารณาและพิพากษามรดกคดีที่ชนชาวอิสลามเป็นคู่ความในศาลชั้นต้นของ ๔ จังหวัดภาคใต้ นั้น ย่อมจะมีความสำคัญบางอย่างแตกต่างไปจากการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นในจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ

๑. ในคดีอาญา การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของชนชาวอิสลามใน ๔ จังหวัดภาคใต้ ไม่มีข้อผิดแผกแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น เมื่อชนชาวอิสลามกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแล้ว ก็ย่อมจะต้องถูกจับกุมสอบสวนและฟ้องร้องตามหลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับประชาชนพลเมืองอื่น ๆ ที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และในการพิจารณาคดีอาญาดังกล่าวนั้น ไม่ต้องมีกะโตะยุติธรรมนั่งพิจารณาคำชี้ขาด ชนชาวอิสลามที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะแต่งตั้งทนายเข้าแก้ต่าง รวมถึงสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยเสมอภาคกับคนที่นับถือศาสนาอื่น

๒. ในคดีแพ่ง ชนชาวอิสลามในจังหวัดทั้ง ๔ นั้น ได้รับผลปฏิบัติทางอรรถคดีเป็นกรณีพิเศษแตกต่างกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นใน ๔ จังหวัดภาคใต้ เพราะตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๔ มีบทบัญญัติว่าในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งอันเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับกับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความมรดก

การพิจารณาคดีแพ่งในศาลชั้นต้น ซึ่งอิสลามศาสนิกมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีครอบครัวและมรดกตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลาม ฯ ล ฯ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีบทบังคับดังต่อไปนี้ คือ

(๑) การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นดังกล่าวแล้ว ต้องมีกะโตะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา

(๒) กะโตะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาที่พิพากษาคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นด้วย คำวินิจฉัยชี้ขาดของกะโตะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามให้เป็นอันเด็ดขาดในคดีนั้น

(๓) คณะยุติธรรมอาจถูกคัดค้านมิให้วินิจฉัยได้ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษา

(๔) เมื่อมีเหตุที่คณะยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้คู่ความตกลงกันเลือกอิสลามศาสนิกหนึ่งนายปฏิบัติหน้าที่แทนคณะยุติธรรมเฉพาะคดี ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้ต่างเสนอชื่ออิสลามศาสนิกที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่ากัน แต่ไม่ให้เกินฝ่ายละ ๓ นาย เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใด จากรายชื่อที่คู่ความเสนอนั้น ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่คณะยุติธรรมเฉพาะคดีนั้นได้

ตามทีกล่าวนมาแล้วข้างต้น จึงเป็นที่เห็นได้ว่าการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งที่ชนชาวอิสลามเป็นคู่ความ ในส่วนที่มีโต้เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของอิสลามศาสนิกแล้ว ย่อมต้องบังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนวิธีพิจารณาคดีแพ่งอันเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกของอิสลามศาสนิกนั้น นอกจากที่มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๘ ดังกล่าวแล้ว ย่อมต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทุกประการ

เนื่องจากกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ซึ่งจะต้องนำมาใช้บังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น มีลักษณะเป็นสิทธิทางศาสนา การยกขึ้นใช้บังคับคดี จะต้องเอามาจากคัมภีร์ที่ทับในศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นภาษามลายูและภาษาอาหรับ คณะยุติธรรมอาจอ้างคัมภีร์ที่ทับแสดงความเห็นขัดแย้งกันได้ ไม่สะดวกแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี กระทรวงยุติธรรมจึงได้ตั้งกรรมการประกอบด้วยคณะยุติธรรม และ ผู้พิพากษา อีก บาง ท่าน ตรวจ คัมภีร์ที่ทับ ลัทธิ ศาสนา อิสลาม อัน เกี่ยวกับครอบครัวและมรดกแล้วจัดทำคำแปลเป็นภาษาไทยให้ชื่อว่า “หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก” และได้พิมพ์แจกจ่ายให้ศาลที่ต้องใช้ทุกศาลและให้ถือฉบับนั้นเป็นหลัก เมื่อเสร็จการประชุมแล้วจึงได้ทำบันทึกขึ้นฉบับหนึ่งให้คณะยุติธรรมและผู้ที่ร่วมการประชุมลงนามไว้ว่าเมื่อมีคดีเกิดขึ้น คณะยุติธรรมจะชี้ขาดบังคับคดีตามหลักกฎหมายที่รวบรวมไว้นี้ตลอดไป หากมีปัญหาใดซึ่งไม่มีกล่าวไว้ในหลักกฎหมายนี้จะ

บังคับได้ ก็ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายนี้ และเมื่อจะตั้งคณะยุติธรรมเข้ารับหน้าที่ใหม่ก็ให้ถือเป็นระเบียบว่า จะต้องให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งใหม่รับรองคำแปลหลักกฎหมายอิสลามดังกล่าวไว้เป็น หลักฐานว่าจะใช้คำแปลหลักกฎหมายอิสลามนั้นเป็นหลักวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอันเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกต่อไป จะไม่นำคัมภีร์โคหร่านอื่นใดมาใช้บังคับแก่คดีดังกล่าวแล้วเป็นอันขาด

หลักกฎหมายอิสลาม ๖ ดังกล่าวแล้ว ได้ใช้เวลาแปลรวบรวมและเรียบเรียงเป็นเวลาประมาณ ๑๒ ปีเศษ จึงแล้วเสร็จ ได้แรกเริ่มดำเนินการขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ตรวจชำระคำแปลและจัดพิมพ์แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ แต่เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้มีประกาศพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๖ ซึ่งเป็นผลให้เลิกใช้กฎหมายอิสลามอันเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ใน ๔ จังหวัดภาคใต้ ฉะนั้น ความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายอิสลาม ๖ จึงเป็นอันระงับมา จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้มีประกาศพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๙ แล้ว จึงได้มีการส่งกระทรวงยุติธรรมให้ถือคำแปลหลักกฎหมายอิสลาม ๖ นั้น เป็นหลักบังคับคดีอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกต่อมาจนบัดนี้

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๙ มาตรา ๓ บัญญัติให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น หาได้บัญญัติให้นำกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความมาใช้แทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยไม่ ฉะนั้นในการพิจารณาคดีครอบครัวและมรดกของชนชาวอิสลาม ศาลชั้นต้นใน ๔ จังหวัดภาคใต้จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เว้นเสียแต่ในกรณีที่กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกมีข้อบัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาคดีครอบครัวและมรดกไว้โดยเฉพาะ ก็ต้องบังคับตาม

กฎหมายอิสลามนั้น ในคำแปลหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก มาตรา ๑ ก็กล่าวไว้ว่า “เมื่อไม่มีทบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้จะใช้บังคับให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดกับหลักกฎหมายนี้” อาทิเช่น ตามมาตรา ๕๘ แห่งคำแปลกฎหมายอิสลาม ๖ บัญญัติว่า ผู้ที่จะเป็นพยานในการสมรสได้จะต้อง (๑) เป็นชาย (๒) เป็นอิสลามิก ๖ ล ๖ และนอกจากนี้ การพิสูจน์ (๑) ความเป็นพรหมจารี (๒) ความพิการแห่งอวัยวะสืบพันธุ์ของภรรยา ๖ ล ๖ ตามมาตรา ๑๓ แห่งคำแปลกฎหมายอิสลาม ๖ บัญญัติให้คู่ความนำสืบด้วยพยานที่เป็นชาย มีจำนวนตั้งแต่ ๒ คน หรือเป็นชาย ๑ คน กับหญิง ๒ คน หรือเป็นหญิง ๔ คนขึ้นไป ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่มีพยานเช่นนั้น มิให้คู่ความฝ่ายนั้นนำสืบ ถ้าคู่ความฝ่ายที่ไม่มีพยานเช่นนั้นเป็นฝ่ายที่กล่าวอ้าง ถ้ากล่าวอ้างนั้นยอมตกไป โดยคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคือนำสืบหรือสาบานเลย ทั้งนี้ก็ต้องบังคับตามกฎหมายอิสลามนั้น

อนึ่ง คำแปลกฎหมายอิสลาม ๖ นั้น ยังมีบททั่วไปเกี่ยวกับพยานหลักฐาน อาทิเช่น มาตรา ๑๘ และ ๑๙ บัญญัติถึงคุณสมบัติของพยานไว้ดังนี้

“มาตรา ๑๘ คุณสมบัติของพยาน

(๑) พยานในกรณีตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๒ (๑) และ (๔) และมาตรา ๑๔ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๕๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา ๕๘ ผู้ที่จะเป็นพยานในการสมรสได้ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (๑) เป็นชาย ๖ ล ๖)

(๒) พยานในกรณีนอกนั้น ต้องไม่เป็นผู้ไร้ความสามารถ ไม่เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ และไม่เป็นทาส”

“มาตรา ๑๙ พยานบุคคลภายในบังคับบทบัญญัติดังต่อไปนี้ ห้ามมิให้ศาลรับฟัง แม้ฝ่ายที่มีใ้คำอ้างยินยอมก็ตาม

(๑) ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปและโดยตรงลงมา หรือสามีและภริยาอ้างกันและกันเป็นพยานในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายผู้อ้าง

(๒) พยานที่เป็นศัตรูต่อคู่ความฝ่ายที่มีใ้คำอ้าง

(๓) พยานมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ในคดีนั้น เว้นแต่ตัวความ กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ศาลฟังด้วยคำของตัวความเสมือนหนึ่งด้วยคำของพยาน”

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในคำแปลหลักกฎหมายอิสลาม ๖ อีกหลายมาตราที่บัญญัติถึงพยานหลักฐาน ซึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางประการ อันเกี่ยวด้วยเรื่องครอบครัวและมรดก เช่นมาตรา ๑๔ ใ้กับบัญญัติถึงพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ “ตอละ” ซึ่งหมายความว่าถึง การกลายนิติสัมพันธ์สมรสของสามี อันขาดการสมรสจากภริยาโดยพิธี “ตอละ” เป็นต้นว่าสามีตอละหรือไม่ สามีตอละโดยเจตนาตอละหรือไม่ เช่นนี้ ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมิยอมรับตามข้อกล่าวอ้างแล้ว คู่ความจะต้องนำสืบด้วยพยานที่เป็นชาย มีจำนวนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ทั้งนี้เมื่อมีประเด็นข้อพิพาทในคดีครอบครัวและมรดกเกี่ยวกับข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว ศาลชั้นต้นใน ๔ จังหวัดนั้น ก็ย่อมจะต้องยกบทกฎหมายอิสลามนั้น มาใช้บังคับคดี จะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับหาได้ไม่

ด้วยวิธีปฏิบัติอันประกอบด้วยการผ่อนสั้นผ่อนยาว ในทางอรรถคดีดังกล่าวแล้ว จึงอำนวยการให้การพิจารณาพิพากษาคดีของชนชาวอิสลามใน ๔ จังหวัดภาคใต้ดำเนินไปด้วยดีตลอดมา.

ประวัติจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา แต่เดิมมีฐานะเป็นเพียงอำเภอหนึ่งเรียกว่า อำเภอบางนรา และเป็นอำเภอที่ขึ้นอยู่ในเขตเมืองสาบบุรี ซึ่งเป็นเมือง ๆ หนึ่ง ในบริเวณ ๗ หัวเมือง แล้วต่อมาอำเภอบางนราก็ได้โอนไปขึ้นอยู่กับเมืองระแงะซึ่งก็เป็นเมือง ๆ หนึ่ง ในบริเวณ ๗ หัวเมืองเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบถึงประวัติเป็นมาของจังหวัดนครราชสีมา จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องราวและประวัติของเมืองสาบบุรีและเมืองระแงะเป็นลำดับต่อกันไปด้วย

เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้มีรับสั่งให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทยกทัพหลวงลงไปทางบักขีไถ่ เพื่อปราบปรามข้าศึกที่ยกเข้ามายังพระราชอาณาเขตทางใต้ เมื่อข้าศึกแตกพ่ายหนีไปหมดแล้ว กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทได้เสด็จไปประทับ ณ เมืองสงขลา แล้วมีรับสั่งออกไปถึงบรรดาหัวเมืองมลายูซึ่งเคยขึ้นกรุงศรีอยุธยาแต่ก่อน ให้มาอ่อนน้อมเหมือนดังเดิม พระยาไทรบุรี พระยาตรังกานยอมอ่อนน้อมโดยดี แต่พระยาปัตตานีไม่ยอมมาอ่อนน้อม กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท จึงมีรับสั่งให้กองทัพยกลงไปตีได้เมืองปัตตานีเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๓๒

ในระหว่างเวลาที่กล่าวมาแล้วนี้ อำเภอบางนรายังคงเป็นอำเภอหนึ่งในเขตเมืองปัตตานี และยังไม่ได้แยกออกมาเป็นอำเภอหนึ่งในเมืองสาบบุรี จะขอบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองปัตตานีและสาเหตุที่ได้มีการแบ่งแยกท้องที่ในเมืองปัตตานี ซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างขวางอยู่ในสมัยโบราณออกเป็น ๗ หัวเมือง มีเมืองสาบบุรีและเมืองระแงะเป็นเมืองที่อยู่ในบริเวณ ๗ หัวเมืองนั้นด้วย เพราะเมืองที่กล่าวชื่อมาแล้วนี้เป็นเมืองที่เกี่ยวข้องกับประวัติอำเภอบางนรา และกำเนิดเมืองนครราชสีมาในสมัยต่อมาด้วย

หนังสือพงศาวดารเมืองปัตตานี ได้กล่าวถึงมูลเหตุที่เกิดการแบ่งแยกเมืองปัตตานีออกเป็น ๗ หัวเมืองว่า เมื่อกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทได้เมืองปัตตานี

แล้ว ก็ไปรคเกล้าฯ ให้ปลัดจนะ (ขวัญชัย) เป็นผู้ว่าราชการเมืองปัตตานี นับว่าเป็นครั้งแรกที่คนไทยได้เป็นเจ้าเมืองปัตตานี และต่อมาไปรคเกล้าฯ พระราชทานตราตั้งให้พระยาสงขลา (บุญชู) เชิญออกไปพระราชทานให้ปลัดจนะ (ขวัญชัย) เป็นพระยาปัตตานี และให้เมืองสงขลาเป็นเมืองตรีขึ้นกับกรุงเทพฯ โดยตรง ส่วนเมืองปัตตานีนั้นให้อยู่ในความกำกับดูแลของเมืองสงขลาต่อไป

พระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ได้ตั้งบ้านเรือนว่าราชการอยู่ในตำบลบ้านมะนา ในปากอ่าวลำน้ำเมืองปัตตานีฝ่ายตะวันออก ที่ตำบลนั้นปัจจุบันชาวเมืองปัตตานีเรียกว่า อ่าวนาเกลือ ระหว่างที่พระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ว่าราชการเมืองปัตตานีอยู่นั้น บ้านเมืองเป็นปกติเรียบร้อย

ต่อมาพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ถึงแก่กรรม จึงไปรคเกล้าฯ ให้นายพ่าย น้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันกับพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ขึ้นเป็นพระยาปัตตานี และตั้งให้นายยิ้มชัยซึ่งเป็นบุตรพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) เป็นหลวงสวัสดิภักดีผู้ช่วยราชการเมืองปัตตานี พระยาปัตตานี (พ่าย) เป็นคนไทยคนที่สองซึ่งเป็นเจ้าเมืองปัตตานี ได้ย้ายไปตั้งที่ว่าการอยู่ที่บ้านยี่มู ฝ่ายทิศตะวันออกห่างจากบ้านพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) เป็นระยะทางเดินเท้าประมาณ ๓ ชั่วโมงเศษ ในระหว่างนั้นพวกสาเหี้ยกับพวกรัตนวง ซึ่งเป็นชาวมลายูได้คบคิดกันเข้าปล้นบ้านพระยาปัตตานี (พ่าย) และบ้านหลวงสวัสดิภักดี (ยิ้มชัย) ผู้ช่วยราชการเมืองปัตตานี แต่ก็ถูกตีโดยหนีไปหลบซ่อนอยู่ที่ตำบลบ้านกะลาอ นอกจากนั้นในอาณาบริเวณเมืองปัตตานีก็เกิดโจรผู้ร้ายเที่ยวตีปล้นบ้านเรือนชุกชุมยิ่งขึ้น พระยาปัตตานี (พ่าย) ปรวนปรามไม่สงบลงได้ ก็แจ้งขอราชการมายังเมืองสงขลา พระยาสงขลา (เถียนจ่อง) ก็นำหนังสือบอกเข้ามายังกรุงเทพฯ จึงไปรคเกล้าฯ ให้พระยาอภัยสงครามกับพระยาสงขลา (เถียนจ่อง) ออกไปแบ่งแยกเมืองปัตตานีเป็น ๗ หัวเมือง พระยาอภัยสงครามกับพระยาสงขลา (เถียนจ่อง) ได้กำหนดเขตเมืองปัตตานีโดยแบ่งแยกออกเป็น ๗ หัวเมือง คือ เมืองปัตตานี เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองระแงะ เมืองหนองจิก เมืองรามันห์ และเมืองยะลา แล้วทูลเกล้าฯ ถวายชื่อเมืองที่แยกออกไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตราตั้งตามรายชื่อซึ่ง

พระยาอภัยสงครามข้าหลวงกับพระยาสงขลา (เถียนจ๋อง) จัดไว้ ในตอนนั้นชื่อพระยา
ทั้ง ๗ หัวเมืองที่โปรดเกล้า ฯ พระราชทานตั้งนั้นสืบไม่ได้ความ ได้ทราบแต่เพียงว่า
พระยาสงขลา (เถียนจ๋อง) เป็นผู้เชิญตราตั้งออกไปพระราชทานทั้ง ๗ หัวเมือง และ
เปลี่ยนให้พระยาปัตตานี (พ่าย) เป็นพระยายะหริ่ง มีรายชื่อเจ้าเมืองในบริเวณ ๗
หัวเมืองดังนี้ คือ :-

(๑) เมืองปัตตานี	ตวันสุทลง	เป็นพระยาปัตตานี
(๒) เมืองยะหริ่ง	นายพ่าย	เป็นพระยายะหริ่ง
(๓) เมืองสาขบุรี	หนิตะ	เป็นพระยาสาขบุรี
(๔) เมืองระแงะ	หนิตะ	เป็นพระยาระแงะ
(๕) เมืองหนองจิก	ตวันนิ	เป็นพระยาหนองจิก
(๖) เมืองรามันห์	ตวันหม่าไส	เป็นพระยารามันห์
(๗) เมืองยะลา	ตวันยล	เป็นพระยายะลา

ในหนังสือประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๓ กล่าวถึงเรื่องมูลเหตุที่ได้แบ่งแยก
เมืองปัตตานีออกเป็นเมืองเล็ก ๆ ๗ หัวเมืองไว้ดังต่อไปนี้ :-

“กรมพระราชวังบวร ฯ จึงมีรับสั่งให้กองทัพยกลงไปตีเมืองปัตตานี เมื่อตี
ได้แล้วไม่กล่าวไว้ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่าได้ทรงตั้งผู้ใดว่าราชการเมืองปัตตานีก็
จริง แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังทำให้เข้าใจว่า ได้ทรงตั้งให้เชื้อวงศ์พระยาปัตตานีเดิม
เป็นผู้ว่าราชการเมืองปัตตานี พระยาปัตตานีคนนั้นไม่เชื่อตรงต่อกรุงเทพ ฯ เมื่อปีระกา เอก-
ศก พ.ศ. ๒๓๓๒ ได้มีหนังสือไปชวนองเชียงสือเจ้าอนัมก๊กให้เป็นใจเข้ากันมาตีหัวเมือง
ในพระราชอาณาจักร องเชียงสือบอกความเข้ามากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลก ถวายยกกองทัพลงไปตีเมืองปัตตานีอีกครั้งหนึ่ง ที่ตั้งไทยเป็นผู้ว่าราชการ
เมืองปัตตานีถามที่กล่าวไว้นี้ เห็นจะตั้งเมื่อตีเมืองปัตตานีได้ครั้งที่ ๒ นี้

“ต่อมาในรัชกาลที่ ๒ พม่าก็จะยกกองทัพเข้ามาตีกรุงสยามอีก พม่าเกลี้ย
กล่อมพระยาไทรบุรี พระยาไทรบุรีเอาใจไปเผื่อแผ่แก่พม่าเลยยุยงพวกลาญเมืองปัตตานี
ให้เป็นกบฏขึ้นด้วย สาเหตุเนื่องกันดังกล่าวนั้น จึงได้โปรดให้แยกเมืองปัตตานีเดิมออก

เป็นเมืองเล็ก ๆ ๗ หัวเมือง แ่่วนศ์วานซือเสียงผู้ว่าราชการเมืองทั้ง ๗ เมือง ตามที่กล่าวไว้ในพงศาวดารนี้ ข้าพเจ้า (กรมพระยาคำรงราชานุภาพ) เข้าใจว่าถูกต้อง ด้วยเมืองสงขลาได้กำกับว่ากล่าวเมืองปัตตานีตลอดมา จนจัดตั้งมณฑลปัตตานีเป็นมณฑลเทศาภิบาล ๑ ท่ามกลางในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเมีย อัฐศก พ.ศ. ๒๔๔๙”

เมื่อแบ่งแยกเมืองปัตตานีเป็น ๗ หัวเมืองในครั้งนั้น เมืองสาบบุรีมีเขตเมืองดังนี้ คือ ทิศเหนือจรดทะเล ทิศตะวันออกจรดหลักที่คลองน้ำยะกั ตั้งแต่ทะเลเรียงไปบักหลักบ้างมีต้นไม้ใหญ่บ้างเป็นเขต จนบรรจบคลองตรวบ ซึ่งทางฝั่งตะวันออกเป็นเขตของเมืองกลันตัน และทางฝั่งตะวันตกเป็นเขตเมืองสาบบุรี ทิศใต้มีเขาใหญ่ที่เป็นเทือกเขาพาดยาวจากทางตะวันออกไปทางตะวันตกเป็นเขตแดน ต่อจากนั้นไปก็บักหลักลงที่หมู่บ้านยังอเรียงไปทางทิศตะวันออกโดยบักหลักบ้าง อาศัยแนวต้นไม้ใหญ่บ้าง ไปจนกระทั่งถึงคลองตรวบ ซึ่งทางฝั่งเหนือเป็นเขตเมืองสาบบุรี ฝั่งใต้เป็นเขตเมืองระแงะ ฝั่งตะวันตกอยู่ตอนปลายคลองนี้เป็นเขตจรดกับเขตเมืองยะหริ่ง บักหลักเขตตั้งแต่พระจุฑาตลอดไปถึงบ่อหม่าหัง เรียงขึ้นไปถึงพรุใหญ่ มีต้นไม้ใหญ่บ้าง บักหลักบ้าง เรื่อยไปจนถึงคลองน้ำโพรงจรเข้าหาน้อยติดต่อกับเขตแดนที่ทะเลาโอ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ไปถึงเขามุโกเป็นเขตตลอดไปถึงคลองขอหลอกะบัดจกเขตเมืองรามันห์

ส่วนเมืองระแงะนั้นมีเขตเมืองดังนี้ คือ ทิศเหนือมีภูเขาใหญ่ที่เป็นเทือกเขาพาดยาวจากทางตะวันออกไปตะวันตกเป็นเส้นกำหนดเขต บักหลักบ้าง มีต้นไม้ใหญ่บ้าง เรียงไปจนบรรจบคลองตรวบ ฝั่งเหนือเป็นเขตเมืองสาบบุรี ฝั่งใต้เป็นเขตเมืองระแงะ ทิศตะวันตกมีเขาหลิหยอเป็นเขตลงมาถึงเบ้หงอ บักหลักบ้าง มีต้นไม้ใหญ่บ้าง มีสายห้วยน้ำตลอดขึ้นมาถึงหมู่บ้านสุปะและบ้านปะมอหลอ ตอนนั้นบักหลักบ้าง มีต้นไม้ใหญ่บ้าง มีเขาบ้าง เรียงไปจนถึงคลองตามะหันติดต่อกับเขตแดนเมืองสาบบุรี ทิศตะวันออกตั้งแต่คลองตรวบเป็นเขตตลอดขึ้นไปถึงบ้านโตะเคะ ใต้บักหลักตั้งแต่บ้านโตะเคะไปจนถึงพรุ ต่อจากพรุไปเป็นลำห้วย เรียกว่าอาเหือหนอและเป็นแนวตลอดไปจนถึงโตะโม๊ะเหมืองทอง ซึ่งมีเขตทางตะวันออกติดต่อกับเขตเมืองกลันตัน ทิศใต้เป็นเขตแนวต่อไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ตลอดไปถึงบะโลมจกคลองน้ำเมืองแประ และตั้งแต่โตะโม๊ะเหมืองทองเป็นแนวทางตะวันออกเฉียงใต้มีป่าคงใหญ่ตลอดไปเป็นสุกเขตแดนเมืองระแงะ

ในครั้งนั้นพระยาสาขบุรี (หนิกะ) ตั้งบ้านเรือนว่าราชการเมืองสาขบุรีอยู่ที่ตำบลบ้านยิงอ ซึ่งอยู่ห่างจากเขตแดนเมืองระแงะไปราว ๔๐๐ เส้น และพระยาระแงะ (หนิกะ) ตั้งบ้านเรือนว่าราชการเมืองระแงะอยู่ที่ตำบลบ้านระแงะ ริมพรมแดนติดต่อกับเขตแดนเมืองกลันตัน และเป็นเส้นทางที่จะไปยังโต๊ะโม๊ะเหมืองทองด้วย ในระหว่างนั้นบ้านเมืองเป็นปกติเรียบร้อยอยู่หลายปี

ต่อมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาปัตตานี (ทวันสุหรง) พี่ พระยาหนองจิก (ทวันกะจิ) น้อง พระยายะลา (ทวันบางกอก) พระยาระแงะ (หนิกะ) ๔ เมืองนี้ร่วมคิดกันเป็นกบฏขึ้น แยกกันออกที่บ้านพระยาเยหรีง (ฟ่าย) บ้าง เลยเข้ามาตีเมืองจะนะเมืองเทพาบ้าง พระยาสงขลา (เถียนเส้ง) มีใบบอกเข้ามากรุงเทพฯ ไปรทเกล้าฯ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพออกไปสมทบช่วยเมืองสงขลา ครั้นกองทัพพระยาเพชรบุรีออกไปถึงเมืองสงขลา ก็รวบรวมสมทบกับกองทัพพระยาสงขลา (เถียนเส้ง) ยกออกไปปราบปรามตั้งแต่เมืองจะนะเมืองเทพาตลอดจนถึงเมืองระแงะ พระยาระแงะ (หนิกะ) ที่เป็นพวกร่วมคิดกับกบฏนั้นหนีรอดตามไม่ได้ตัว ในระหว่างนั้น พระยาเพชรบุรีแม่ทัพ พระยาสงขลา (เถียนเส้ง) จัดให้หนิบอสูรักษาราชการเมืองระแงะ หนิบอสูก็นั้นเดิมตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลบ้านบางปูแขวงเมืองยะหรีง พระยาเยหรีง (ฟ่าย) ให้เป็นกรรมการอยู่ที่เมืองยะหรีง เวลาที่รบนั้นก็ได้ไปในกองทัพด้วย มีคำสรรเสริญว่าใจกล้าหาญ

หนิบอสูซึ่งได้เป็นผู้รักษาราชการเมืองระแงะก็ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลบ้านตันหยงมัสแขวงเมืองระแงะ ฝ่ายตะวันออก แต่บ้านพระยาระแงะคนก่อน (หนิกะ) ไกลออกไปเป็นทางเดินเท้าประมาณวันหนึ่ง

ต่อมาพระยาระแงะ (หนิบอสู) ถึงแก่กรรม ไปรทเกล้าฯ จึงให้พระคีรีรัตนพิศาล (ทวันโหนะ) บุตรพระยาระแงะ (หนิบอสู) เป็นพระยาภูผาภักดี ศรีสุวรรณประเทศ วิเศษวงษา ผู้ว่าราชการเมืองระแงะ ตั้งให้ทวันแตะน้องพระยาระแงะ (ทวันโหนะ) เป็นพระคีรีรัตนพิศาล ผู้ช่วยราชการเมืองระแงะ พระยาระแงะ (ทวันโหนะ) ก็นั่งว่าราชการอยู่ที่บ้านเรือนพระยาระแงะ (หนิบอสู) ผู้บิดา

ในปีฉลู เอกศก ศักราช ๑๒๕๑ (พ.ศ. ๒๔๓๒) พระยาระแงะ (ทวัน โทนะ) ถึงแก่กรรม ในระหว่างนั้นพระยาสุนทรานุรักษ์ (ชม) ผู้ช่วยราชการผู้รักษา ว่าราชการเมืองสงขลา จัดให้ทวันเหงะ บุตรทวันสุหลง ซึ่งเป็นพี่ต่างมารดาแก่พระยาระแงะ (ทวันโทนะ) เป็นผู้รักษาราชการเมืองระแงะอยู่ ครั้นปีเถาะ ตรีศก ศักราช ๑๒๕๓ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ถึงกำหนดแขก ๗ เมือง นำทันท้องตันไม้เงินเครื่องราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย ทวันเหงะผู้รักษาราชการเมืองระแงะนำทันท้องตันไม้เงินเครื่องราชบรรณาการเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย ก็ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งให้ทวันเหงะเป็นพระยาภูผาภักดี ศรีสุวรรณประเทศ วิเศษ วังษา ผู้ว่าราชการเมืองระแงะ พระยาระแงะ (ทวันเหงะ) ว่าราชการเมืองอยู่ที่บ้านพระยาระแงะ ซึ่งเป็นที่เดิมของพระยาระแงะ (หนินบอสุ) สร้างไว้ ณ บ้านทันหยงมัส

ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศกฎข้อบังคับสำหรับปกครอง บริเวณ ๗ หัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๔๔ มีข้อความสำคัญว่า การแบ่งเขตแขวงสำหรับจัดการปกครองและตำแหน่งหน้าที่ราชการในหัวเมืองทั้ง ๗ เมือง คือ เมืองปัตตานี เมืองหนองจิก เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองระแงะ เมืองรามันห์ และเมืองยะลา ในมณฑลนครศรีธรรมราชนั้น ยังเป็นการกำกวมอยู่หลายประการ ทรงพระราชดำริเห็นว่าสมควรจะจัดการวางแบบแผนวิธีปกครองและวางตำแหน่งหน้าที่ราชการให้เป็นระเบียบเรียบร้อยตามสมควรแก่กาลสมัย เพื่อให้ราชการบ้านเมืองในหัวเมืองเหล่านั้นเป็นไปโดยสะดวก และทั้งจะเป็นความสุขสำราญแก่พระยาเมืองและศรีทวันกรมการอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งข้อบังคับสำหรับปกครองเมืองทั้ง ๗ ไว้ คือ:—

เมืองทั้ง ๗ เมืองคงเป็นเมืองอยู่ตามเดิม และให้พระยาเมืองเป็นผู้รักษาราชการบ้านเมืองต่างพระเนตรพระกรรณ ให้มีกองบัญชาการเมือง คือ พระยาเมืองเป็นหัวหน้า ปลัดเมือง ยกกระบัตรเมือง และผู้ช่วยราชการเมือง รวมเป็น ๔ คน ให้มีกรมการชั้นรอง เสมียนพนักงานตามสมควร และมีข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณ ๗ หัวเมืองนี้คนหนึ่ง สำหรับตรวจตราแนะนำราชการทั้งปวงทั่วบริเวณทั้ง ๗ หัวเมือง ต่างพระ-

เนตรพระกรรณในราชการทุก ๆ เมือง ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณยังมีหน้าที่จัดการ
ในบริเวณให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับและปฏิบัติราชการตามท้องตรากรุงเทพ ฯ และคำสั่ง
ของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช

ในชั่วเวลาที่พระยาเมืองรับราชการดี จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราช-
ทานผลประโยชน์ให้พอเลี้ยงชีพและรักษามรรคาศักดิ์ตามตำแหน่ง และพระราชทานเงิน
ผลประโยชน์ที่เก็บได้ซึ่งได้หักค่าใช้จ่ายแล้วนั้น ไว้เป็นเงินสำหรับจัดการทำนุบำรุงบ้าน
เมืองเป็นปี ๆ พระยาเมืองและศรีทวันกรมการซึ่งเป็นคนในพื้นที่บ้านเมือง ถ้าได้รับราช-
การดีตลอดชั่วเวลารับราชการ ถ้าจะต้องออกจากหน้าที่โดยชรา หรือโดยทุพพลภาพประ-
การใดก็ดี จะได้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญตามพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญ

ในเรื่องศาล จัดให้มีศาลเป็น ๓ ชั้น คือ ศาลบริเวณ ศาลเมือง และศาล
แขวง และให้มีผู้พิพากษาสำหรับศาลเหล่านี้ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีตามพระราช
กำหนดกฎหมาย

ให้ใช้พระราชกำหนดกฎหมายทั้งปวงในความอาญาและความแพ่ง แต่ความ
แพ่งซึ่งเกี่ยวด้วยศาสนาอิสลามเรื่องผัวเมียก็ดี และเรื่องมรดกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนา
อิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลยหรือเป็นจำเลย ให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาและ
พิพากษา และให้โต๊ะกาลีซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นที่นับถือในศาสนาอิสลามเป็นผู้พิพากษตาม
กฎหมายอิสลามนั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้มีประกาศพระบรมราชโองการจัดตั้งมณฑลปัตตานี
เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๔๔ มีข้อความสำคัญว่า แต่ก่อนมาจนเวลานี้ บริเวณ ๗
หัวเมืองมีข้าหลวงใหญ่ปกครองขึ้นอยู่กับข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ทรง
พระราชดำริเห็นว่าทุกวันนี้การค้าขายในบริเวณ ๗ หัวเมืองเจริญมากขึ้น และการไปมา
ถึงกรุงเทพ ฯ ก็สะดวกดีกว่าแต่ก่อน บริเวณ ๗ หัวเมืองมีท้องที่และจำนวนผู้คนพลเมือง
มาก สมควรจะแยกออกเป็นมณฑลหนึ่งต่างหากให้สะดวกแก่ราชการ และการที่จะทำนุ
บำรุงบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แยกบริเวณ
๗ หัวเมืองออกต่างหากจากมณฑลนครศรีธรรมราช และให้จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น

อีกมณฑลหนึ่งให้เรียกว่ามณฑลปัตตานี และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศักกิเสนี้เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลปัตตานี

ในมณฑลปัตตานีมีเมืองที่เข้าร่วมอยู่ในมณฑลนี้ ๔ เมือง คือ เมืองปัตตานี (รวมหนองจิก ยะหริ่ง และปัตตานี เป็นเมืองปัตตานี) เมืองยะลา (รวมรามันห์และยะลา เป็นเมืองยะลา) เมืองสายบุรี และเมืองระแงะ ในด้านที่เกี่ยวกับศาลมณฑลปัตตานีมีศาลเมืองในมณฑลนี้อยู่แล้ว ๒ ศาล คือ ศาลเมืองสายบุรี กับศาลเมืองยะลา สำหรับศาลเมืองยะลานั้นให้คงอยู่ตามเดิม แต่ศาลเมืองสายบุรีให้ย้ายไปตั้งที่บางนราและให้ว่ากล่าวคดีทั้งเมืองสายบุรีและเมืองระแงะรวมกันด้วย

ต่อมาเมืองระแงะก็ได้ย้ายที่ตั้งว่าราชการเมืองหรือที่เรียกกันว่าศาลากลางเมืองระแงะไปตั้งอยู่ที่อำเภอบางนรา และยกฐานะอำเภอบางนราขึ้นเป็นเมืองบางนรา ส่วนเมืองระแงะเดิมนั้นก็ให้เป็นอำเภอไปและให้ขึ้นอยู่ในเมืองบางนรา นอกจากนั้นก็ยังมีอำเภอสุโหงปาดี อำเภอโคตะโม๊ะ อำเภอบางนรา อำเภออิงอ อำเภอตากใบ มารวมอยู่ด้วยเป็น ๖ อำเภอ

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้มีประกาศเปลี่ยนชื่อเมืองบางนราเป็นเมืองนราธิวาส กล่าวคือ เมืองบางนรานี้เดิมเป็นตำบลบ้านหนึ่งอยู่แขวงเมืองระแงะ ภายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมอำเภอเมืองระแงะ อำเภอสุโหงปาดี อำเภอโคตะโม๊ะ อำเภออิงอ อำเภอบางนรา อำเภอตากใบ รวม ๖ อำเภอ ขึ้นเป็นเมือง เรียกว่า เมืองบางนรา บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าบางนรานี้เป็นแต่ชื่อตำบลบ้าน สมควรจะมีชื่อเมืองไว้ให้เป็นหลักฐานต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองบางนราเป็น เมืองนราธิวาส ตั้งแต่วันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๘ เป็นต้นไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ประกาศยุบรวมท้องที่บางมณฑลและบางจังหวัด เพราะมณฑลและจังหวัดที่แบ่งเขตไว้แต่เดิมนั้น เวลานี้การคมนาคมสะดวกขึ้นมาก พอที่จะรวมการปกครองบังคับบัญชาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นแล้ว เป็นการสมควรที่จะยุบรวมมณฑลและจังหวัดเพื่อประหยัดรายจ่ายเงินแผ่นดินลงได้บ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบเลิกมณฑล ๔ มณฑล จังหวัด ๔ จังหวัด เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔

สำหรับมณฑลที่ประกาศยุบเลิก มีมณฑลปัตตานีมีมณฑลหนึ่งด้วย โดยให้รวมจังหวัดต่าง ๆ ของมณฑลปัตตานี เข้าไว้ในปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช

ส่วนจังหวัดที่ประกาศยุบเลิก มีจังหวัดสายบุรีจังหวัดหนึ่งด้วย คือ ให้รวมท้องที่เข้าไว้ในปกครองของจังหวัดปัตตานี เว้นแต่ท้องที่อำเภอบาเจาะให้ยกขึ้นอยู่ในปกครองของจังหวัดนราธิวาส

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ประกาศเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ให้จัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม คือ:—

- (๑) ราชการบริหารส่วนกลาง เป็นกระทรวงหรือทบวงกรมเมือง
- (๒) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค เป็นจังหวัดและอำเภอ
- (๓) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นเทศบาลเมือง นครบาล เทศบาลตำบล และสหเทศบาล

ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่มีราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็นมณฑล ทั้งนี้จึงถือว่าได้ยุบเลิกมณฑลทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นต้นไป และจังหวัดนราธิวาสก็ยังคงเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยสืบต่อมาจนทุกวันนี้.

(จากหนังสือประวัติศาสตร์จังหวัดภาคใต้ ของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ)

ด่วนมาก

ที่ นธ. ๑๙/๒๕๔๔

ศาลากลางจังหวัดนราธิวาส

๒๗ มกราคม ๒๕๐๘

เรื่อง ขอคำขวัญหรือบทความ

เรียน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนราธิวาส

อ้างถึง หนังสือของท่าน ด่วนมาก ที่ ๖๕/๒๕๐๘ ลงวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๘

ตามนัยหนังสือดังกล่าวข้างต้น ได้ขอคำขวัญหรือบทความ เพื่อจัดพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในการทำพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสหลังใหม่ นั้น

ผมได้รับทราบแล้วด้วยความยินดีและขอบคุณ พร้อมหนังสือนี้ขอมอบคำขวัญดังต่อไปนี้ :-

"Four things belong to a Judge"

1. To hear courteously,
2. To answer wisely,
3. To consider soberly,
4. To decide impartially,

Socrates.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายพันซ์ สาอศระกุล)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส.

ที่ทำการปกครองจังหวัดนราธิวาส.

การก่อสร้างศาลจังหวัดนครราชสีมาและบ้านพัก

โดย

กุดั่น กลัมพากร

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนครราชสีมา

ก่อนข้าพเจ้ามารับราชการที่ศาลจังหวัดนครราชสีมา เมื่อญข้าพเจ้าได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างศาลจังหวัดนครราชสีมาและบ้านพักมาก่อน โดยไม่ทราบว่าจะมาอยู่ที่นี้ ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสนำเรื่องมาเขียน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้อ่านทราบความเป็นมาของการก่อสร้างศาลจังหวัดนครราชสีมาและบ้านพักในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

เมื่อต้นเดือนเมษายน ๒๕๐๖ ขณะนั้นข้าพเจ้าช่วยราชการอยู่ที่สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ข้าพเจ้าได้เดินทางมากับคุณทองจุล สิงห์กุล นายช่างเอก กรมโยธาเทศบาล เพื่อมาตรวจรับงานก่อสร้างศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลาและศาลจังหวัดปัตตานี คุณทองจุลจะมาตรวจงานก่อสร้างศาลากลางจังหวัดนครราชสีมาด้วย คุณเจริญ ไชยคุปต์ อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๘ ในขณะนั้น ได้พูดคุยกับข้าพเจ้าและคุณทองจุลให้ตรวจดูสภาพบ้านพักผู้พิพากษาซึ่งคุณส่งว่า ผลนาย อยู่ที่นี่ มีสภาพชำรุดทรุดโทรมสมควรสร้างใหม่หรือไม่ ข้าพเจ้าและคุณทองจุลได้เดินทางมาถึงจังหวัดนครราชสีมาเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๐๖ ได้ตรวจดูสภาพบ้านพักแล้วรู้สึกสนใจแทนผู้อยู่ หลังคาบ้านเป็นสังกะสีเก่าและดูมองเห็นท้องฟ้า พื้นฝาและเครื่องไม้ต่าง ๆ ทรุดโทรมมาก คุณทองจุลมีความเห็นควรก่อสร้างใหม่ เมื่อข้าพเจ้ากลับกรุงเทพฯ ได้ทำบันทึกรายงานการเดินทางเสนอท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม ฯ ได้สั่งในบันทึกว่าทราบ และให้กองคลังเตรียมจัดหาเงินงบประมาณค่าก่อสร้างบ้านพักหลังนี้ ในโอกาสข้างหน้า

ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้รับงบประมาณค่าก่อสร้างศาลในต่างจังหวัดใน พ.ศ. ๒๕๐๗ หลายศาล มีศาลจังหวัดนครราชสีมาด้วย ข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ

เปิดซองใบประกวดราคาด้วยผู้หนึ่ง ในการเปิดซองใบประกวดราคาศาลจังหวัดนราธิวาสปรากฏว่า บริษัท ไฟศาลการช่าง จำกัด เป็นผู้เสนอราคาต่ำสุด แต่คณะกรรมการเปิดซองใบประกวดราคาก็พยายามที่จะหาประโยชน์ให้แก่ทางราชการมากที่สุดที่จะทำได้ จึงได้ซื้อต่อรองราคาค่าก่อสร้างจากนายเกียรติ เกียรติกุลวัฒน์ กรรมการผู้จัดการบริษัท ไฟศาลการช่าง จำกัด นายเกียรติขยั้นราคาค่าก่อสร้างตามที่เสนอ แต่ทางบริษัทยินดีจะช่วยเหลือทำการก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษาศาลจังหวัดนราธิวาส ๓ หลัง ตามแบบมาตรฐานของกรมโยธาเทศบาลบ้านขนาดเนื้อที่ ๓๒๒ ม^๒ ราคาค่าก่อสร้างประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท แต่บริษัทจะขอรับทำในราคา ๕๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการ ฯ ตกลงรับข้อเสนอบริษัท ไฟศาลการช่าง จำกัด และกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการโอนงบประมาณค่าก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษาให้ การก่อสร้างได้แล้วเสร็จดังที่เห็นอยู่ในขณะนี้

ต่อมาข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนราธิวาส ข้าพเจ้าได้เดินทางมารับตำแหน่งเมื่อวันที่ ๓๘ พฤษภาคม ๒๕๐๗ ข้าพเจ้าจึงได้เป็นกรรมการตรวจการก่อสร้างศาลจังหวัดนราธิวาสโดยตำแหน่ง

เมื่อท่านปลัดกระทรวงยุติธรรมเดินทางมาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๗ ข้าพเจ้าได้กราบเรียนท่านปลัดกระทรวง ฯ ว่า คุณบุญทรง เค้าโพบูลย์ ผู้พิพากษาอีกท่านหนึ่งไม่มีบ้านพักของทางราชการต้องเช่าบ้านรับรองของสโมสรข้าราชการจังหวัดนราธิวาสอยู่ สภาพของบ้านคับแคบไม่เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่ ท่านปลัดกระทรวง ฯ จึงได้สั่งให้ข้าพเจ้าทำเรื่องเสนอไป ข้าพเจ้าได้ขออนุมัติประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท โดยจะสร้างบ้านแบบเดียวกับบ้านพักของคุณสง่า ผลิตาย ต่อมาเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๐๗ ข้าพเจ้าไปราชการที่กรุงเทพฯ ฯ ข้าพเจ้าได้พิจารณาเห็นว่า บ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาลขณะนี้อยู่ในสภาพทรุดโทรม แต่โครงสร้างยังแข็งแรงอยู่ เห็นควรซ่อมแซม จะทำให้บ้านมีอายุยืนนานไปอีก ข้าพเจ้าตกลงจะเปลี่ยนกระเบื้องหลังคาใหม่ เปลี่ยนไม้กระดาน ทำพื้นชั้นล่างซึ่งเป็นชั้นเมนต์ขัดมันเป็นพื้นหินขัด ทำฝ้าชั้นล่างด้วยกระเบื้องกระดาด ทำห้องน้ำห้องส้วมชั้นบน-ชั้นล่างใหม่ ทำส้วบอาคารใหม่ ในราคา ๕๐,๐๐๐ บาท ส่วนบ้านพักจำศาลก็อยู่ในสภาพทรุดโทรมสมควรสร้างใหม่ ใน

ราคา ๘๐,๐๐๐ บาทตามแบบบ้านมาตรฐานของกรมโยธาเทศบาล ด้วยความกรุณาของ
กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานประมาณ ข้าพเจ้าจึงได้รับงบประมาณตามที่ขอไป บ้านพัก
ผู้พิพากษาหลังใหม่คงสร้างในที่ดินแปลงเดียวกับบ้านพักผู้พิพากษาหลังแรก เพราะมีเนื้อที่
กว้างขวาง และข้าพเจ้าได้กินที่ไว้ล่วงหน้าแล้ว ที่ดินที่สร้างบ้านพักผู้พิพากษาอยู่ในทำเลที่
เหมาะสม หันหน้าสู่ถนนอนุสาวรีย์ ต่อบอกไปเป็นแม่น้ำบางนรา เป็นที่วิเศษที่น้ำท่วมมาก
ส่วนบ้านพักเจ้าศาลคงสร้างอยู่ที่เดิม ริมถนนระแงะมรรคา

ต่อไปข้าพเจ้านำเรื่องศาลจังหวัดนราธิวาสที่เป็นมาในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน
โดยรวบรวมจากหลักฐานที่หาได้ หากบกพร่องประการใด ขอได้โปรดอภัยด้วย

ศาลจังหวัดนราธิวาสหลังแรกสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ หันหน้าสู่ถนนอนุสาวรีย์
(คือที่ดินที่สร้างบ้านพักผู้พิพากษาในขณะนั้น) เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว มีสภาพดังปรากฏตาม
รายงานของ อำมาตย์ตรี พระศรีเบญญา ผู้พิพากษา ถึง อำมาตย์เอก พระยาอมายพวงศ์-
ธรรมพิลาศ อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลปัตตานี เมื่อวันที่ ๓๓ ธันวาคม พระพุทธศักราช
๒๔๖๘ ว่า

“ศาลจังหวัดนราธิวาสได้ปลูกสร้างขึ้นด้วยไม้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ เสาเหลี่ยมไม้
หลุมพอ แต่เครื่องบนเดิมใช้ไม้เสม็ดกลม ระแนงไม้ระกำ หลังคามุงจาก เครื่องบนของเดิม
ชำรุดเสียแล้ว เครื่องบนเปลี่ยนใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ใช้ไม้ขานอ้อยสี่เหลี่ยม ระแนงไม้ไผ่
ผ่าซีก จากซาก รอดใช้ไม้กุ่ม ปั้นและฝาใช้ไม้ขานอ้อย เพดานไม้ไผ่ จากและระแนงไม้ไผ่
จะทนอยู่ได้อีกประมาณ ๒-๓ ปี ส่วนอื่น ๆ ของศาลจะอยู่ได้ในราว ๑-๒ ปี แต่คงต้อง
มีการซ่อมแซมพื้นและฝา กับเปลี่ยนเสาเดาหม้อบางเป็นธรรมดา ศาลที่ตั้งอยู่ในที่ไม่เหมาะสม
เพราะอยู่ในระหว่างที่พักอาศัยและจนผู้ว่าราชการจังหวัด ห่างไกลจากที่ทำการรัฐบาลแห่ง
อื่น ”

อาจจะเป็นเพราะรายงานของ อ.ด. พระศรีเบญญา นี้เอง กระทรวงยุติธรรมจึง
ได้ตั้งงบประมาณมาให้ทำการก่อสร้างศาลจังหวัดนราธิวาสหลังใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ แต่
ทางราชการได้ย้ายมาทำการก่อสร้างในที่ดินของแผ่นดินมหาดไทยติดต่อกับที่ทำการไปรษณีย์
โทรเลข หันหน้าสู่ถนนพิชิตบำรุง เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง มีห้อง

พิจารณา ๒ ห้อง มีเรือนขังผู้ต้องหา ๓ หลัง มีเรือนพักพยาน ๓ หลัง นายถัมจีนซุนเป็นผู้รับเหมา ค่าก่อสร้างเท่าใดไม่ปรากฏ เริ่มทำการก่อสร้างตั้งแต่วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ แล้วเสร็จและทำการเปิดเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ส่วนอาคารศาลหลังเดิมได้ดัดแปลงเป็นบ้านพักผู้พิพากษา จนกระทั่งได้ก่อสร้างใหม่เมื่อปีที่แล้ว อ.ด. พระศรีเบญญา (อัน รัตนวนิช) ผู้พิพากษาผู้ทำการควบคุมการก่อสร้างศาลจังหวัดนครราชสีมาที่กล่าวมาแล้วคือบิดานายแพทยอวบ รัตนวนิช อนามัยจังหวัดนครราชสีมาคนปัจจุบัน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ กระทรวงยุติธรรมได้แจ้งมาว่า กระทรวงยุติธรรมเห็นว่าทำการศาลในหัวเมืองทั่ว ๆ ไป อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก บางศาลสมควรที่จะสร้างขึ้นใหม่ จึงได้ดำเนินขอตงบประมาณสร้างอาคารที่ทำการศาลในโครงการ ๕ ปี ซึ่งศาลจังหวัดนครราชสีมาอยู่ในโครงการที่ขอเสนอสร้างใหม่ด้วย จึงให้ทางศาลเตรียมจัดหาที่ดินที่จะปลูกสร้างใหม่พร้อมทั้งส่งแผนที่สังเขป คุณโกวิท ธีระวัฒน์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในขณะนั้น มีความเห็นว่า ควรสร้างศาลหลังใหม่ในที่เดิม เพราะอยู่ในแนวเดียวกับสถานที่ราชการอื่น ๆ จึงได้รายงานและส่งแผนที่สังเขปไป เรื่องก็เงียบหาย จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๐๕ กระทรวงยุติธรรมจึงได้มีหนังสือถึงศาลจังหวัดนครราชสีมาว่า อาคารศาลในต่างจังหวัดส่วนมากเก่าชำรุดทรุดโทรมและคับแคบ กระทรวงยุติธรรมมีนโยบายที่จะดำเนินการก่อสร้างอาคารศาลที่มีสภาพดังกล่าวเสียใหม่ และได้พยายามขอตงบประมาณค่าก่อสร้างอาคารศาลใหม่ตามลำดับแห่งความจำเป็นในราชการ ปรากฏว่าทางรัฐบาลได้พิจารณาเห็นความจำเป็นในเรื่องนี้และได้อนุมัติเงินงบประมาณสร้างอาคารศาลใหม่ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ และ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นจำนวน ๓๓ ศาลแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานก่อสร้างเสร็จภายในปีงบประมาณ จึงให้ทางศาลพิจารณาเตรียมที่ดินที่จะปลูกสร้างศาลใหม่ล่วงหน้าสำหรับศาลจังหวัดนครราชสีมาจะสร้างเป็นศาลขนาด ๔ บัลลังก์ เฉพาะตัวอาคารด้านหน้ายาว ๔๔ เมตร กว้าง ๓๖ เมตร และควรมีเนื้อที่เหลือเพื่อที่จะทำถนนกับเสาชิงหน้าศาลด้วยด้วยเหตุนี้เอง คุณเจริญ ไชยคุปต์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกาในขณะนั้น จึงเดินทางมาตรวจดูสภาพที่ดินที่จะทำการก่อสร้างศาลใหม่ และมีความเห็นว่าที่ดินที่สร้างศาลอยู่ในขณะนี้คับแคบ ควรจัดหาที่ดินแปลงอื่น จึงได้ให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในขณะนั้น (คุณชว

สิทธิชัย) พิจารณาที่ดินแปลงอื่น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลได้เสนอที่ดิน ๒ แปลง คือที่ดิน ศาลากลางจังหวัดหลังเดิม เพราะได้ทราบข่าวว่าจะได้รับงบประมาณสร้างใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ และทางราชการจะไปก่อสร้างในที่ดินแปลงอื่น กับที่ดินเป็นที่ตั้งโรงเรียนตำรวจภูธร ภาค ๘ กองร้อย ๔ อธิบดีผู้พิพากษภาค ๘ จึงสั่งให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลติดต่อกับทาง จังหวัด ปรากฏผลว่า ที่ดินของโรงเรียนตำรวจภูธรภาค ๘ นั้น ทางราชการดำรงขัดข้อง ส่วนที่ดินที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ยังไม่ทราบว่าจะได้งบประมาณเมื่อใดแน่ แต่คุณพันซ์ สายตระกูล ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ได้ให้คำรับรองว่า ถ้าจะสร้างศาลในที่ดินเดิมของ ศาลากลางก็ไม่ขัดข้อง อธิบดีผู้พิพากษภาค ๘ จึงเดินทางมาพบกับผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๐๖ และได้ร่วมประชุมปรึกษากัน มีคุณชวีส สิทธิชัย ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และคุณส่วง บุญปลั่งมี ปลัดจังหวัดเข้าร่วมด้วย ที่ประชุมได้ตกลง กันดังนี้

“๑. จังหวัดยินดีให้กระทรวงยุติธรรมปลูกสร้างอาคารศาลจังหวัด ในที่ดินแปลงนี้ ได้โดยทางฝ่ายมหาดไทยเป็นผู้ อดอนอาคารเดิมเอง

๒. เมื่อได้ปลูกสร้างอาคารศาลจังหวัดในที่ดินแปลงนี้แล้ว กระทรวงยุติธรรม ต้องยกอาคารศาลจังหวัดเก่าให้แก่กระทรวงมหาดไทย เป็นการทดแทนคารอดอน

๓. ตัวอาคารศาลจังหวัดเดิม เมื่อกระทรวงยุติธรรมยกให้แล้ว จะใช้เป็นบ้านพักปลัดจังหวัด เพราะแต่เดิมบ้านพักปลัดจังหวัดไม่มี ในโอกาสต่อไปจะใช้พื้นที่ดังกล่าวเดิม เป็นที่ก่อสร้างหอทะเบียนที่ดินของจังหวัด

ข้อเสนอนี้จะได้นำเสนอกระทรวงยุติธรรมและ กระทรวงมหาดไทยเพื่อขอความเห็นชอบต่อไป”

อธิบดีผู้พิพากษภาค ๘ ได้รายงานข้อตกลงนี้ไปยังกระทรวงยุติธรรม เพื่อขออนุมัติกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงการคลัง ในที่สุดกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงการคลังไม่ขัดข้องในการที่แลกเปลี่ยนที่ดินกัน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ กระทรวงมหาดไทยได้รับงบประมาณค่าก่อสร้างศาลากลางจังหวัดนราธิวาส และทางราชการได้กำหนดให้ทำการก่อสร้างในที่ดินว่างเปล่าตรงกันข้ามกับศาลจังหวัดหลังเดิม ข้าพเจ้าจึงถือว่า คุณพันซ์

สายตระกูล ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส เป็นผู้มอบบาทอันสำคัญ ได้ช่วยสนับสนุนการ
แลกเปลี่ยนที่ดินให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ในปีงบประมาณ ๒๕๐๗ ศาลจังหวัดนราธิวาสได้รับงบประมาณค่าก่อสร้างศาล
ใหม่พร้อมกับศาลในต่างจังหวัดอีกหลายศาล กระทรวงยุติธรรมได้ออกแจ้งความเรียก
ประกวดราคาก่อสร้างลงวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๐๖ และทำการเปิดซองใบประกวดราคาเมื่อ
วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๖ เวลา ๑๐.๓๐ น. ผลการประกวดราคาปรากฏว่า บริษัท ไฟศาล
การช่าง จำกัด ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๔๘ อารีย์ซอย ๓ ถนนพหลโยธิน ตำบลสามเสนใน อำเภอ
ดุสิต จังหวัดพระนคร เป็นผู้เสนอราคาต่ำสุด เป็นเงิน ๑,๖๓๗,๓๗๐.๐๐ บาท ได้เริ่มทำการ
ก่อสร้างเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗ กรมโยธาเทศบาลได้ส่งนายสมศักดิ์ ไชยเจริญ
ช่างตรี กองก่อสร้างมาควบคุมการก่อสร้างตลอดเวลา ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรมได้มา
เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ตัวอาคารศาลเมื่อวันที่ ๓๖ มิถุนายน ๒๕๐๗ การก่อสร้าง
แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๗ สมเด็จพระสังฆราชฯ ได้ทรงประทานฤกษ์เปิด
อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสในวันอาทิตย์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗ ประชุมฤกษ์เวลา
๑๓.๓๒ น. หมดฤกษ์เวลา ๑๔.๒๔ น. ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้กรุณา
มาเป็นประธานในพิธี

ในการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์และการเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาส
คณะข้าราชการศาลจังหวัดนราธิวาสได้รับความร่วมมือจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส
คณะเทศมนตรีเมืองนราธิวาส ข้าราชการทุกแผนกการ ตลอดจนบรรดาคณะทนายความ
พ่อค้าประชาชนชาวจังหวัดนราธิวาส ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบคุณทุกท่านที่กล่าวมาแล้ว
ณ โอกาสนี้ด้วย.

คำสั่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานก่อสร้างศาล

(สำเนา)

คำสั่งที่ ๑๓๒/๒๕๐๖

กระทรวงยุติธรรม

เรื่อง ตั้งกรรมการดำเนินงาน
ก่อสร้างอาคารที่ทำการ
ศาลจังหวัดนครราชสีมา
ศาลจังหวัดระนอง และ
ศาลจังหวัดตะกั่วป่า

ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้รับงบประมาณค่า
ก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาล
จังหวัดระนองและศาลจังหวัดตะกั่วป่า ในปีงบประมาณ ๒๕๐๗ และได้ออกแจ้งความประกวด
ราคา ลงวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๐๖ แล้ว

ฉะนั้น จึงตั้งคณะกรรมการดำเนินงานก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาลจังหวัดระนองและศาลจังหวัดตะกั่วป่า ดังต่อไปนี้

ก. กรรมการรับซองใบประกวดราคา

๑. หัวหน้ากองหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นกรรมการ
๒. หัวหน้ากองกลาง ,, ,,
๓. หัวหน้ากองบังคับคดีล้มละลาย ,,

ข. กรรมการเปิดซองใบประกวดราคา

๑. ปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นกรรมการ
๒. รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ,,
๓. อธิบดีผู้พิพากษามาตร ๘ ,,
๔. อธิบดีผู้พิพากษามาตร ๘ ,,
๕. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
จังหวัดนครราชสีมา ,,

๖. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดระนอง	เป็นกรรมการ
๗. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดตะกั่วป่า	”
๘. นายช่างหัวหน้ากองแบบแผน
กรมโยธาเทศบาล หรือผู้แทน	”
๙. เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	”
๑๐. นายกฤษณ์ กลัมพากร	”
๑๑. หัวหน้ากองคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม	”

ก. กรรมการตรวจการก่อสร้าง

ศาลจังหวัดนครราชสีมา

๑. อธิบดีผู้พิพากษามาตร ๙	เป็นกรรมการ
๒. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนครราชสีมา	”
๓. นายบุญทรง เก้าโพบูลย์ ผู้พิพากษา
ศาลจังหวัดนครราชสีมา	”
๔. นายช่างหัวหน้ากองแบบแผน
กรมโยธาเทศบาล หรือผู้แทน	”

ตั้ง ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๖

(ลงชื่อ) พระยาอรรณการีย์นิพนธ์
(พระยาอรรณการีย์นิพนธ์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

รายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา คณะตุลาการ และจำศาล
ประจำศาลจังหวัดนครราชสีมาเท่าที่ค้นพบจนปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๖๙

ผู้พิพากษา

อ.ท. พระศรีเบญญา (อัน รัตนวงษ์)

„

นายเอื้อน ยมจินดา

คณะตุลาการ

ร.อ.ท. หะยีตาเย็บ อาแวลาโม

จำศาล

ร.อ.ท. พร้อม ศรีอุปถ

พ.ศ. ๒๔๗๔

ผู้พิพากษา

อ.ท. พระกุลยทัศน์ชนาณัติ

„

ร.อ.อ. หลวงพิสัยสารคุณ

คณะตุลาการ

ร.อ.ท. หะยีมะเซง อาแวโชะ

„

ร.อ.ท. หะยีหวนอับดุลราห์มัน เจ๊ะอิสมาอิล

จำศาล

นายจวน กษรินทร์

พ.ศ. ๒๔๗๗

ผู้พิพากษา

พระกุลยนาทนิยพิจิตร

„

หลวงพิสัยสารคุณ

คณะตุลาการ

หะยีหวนอับดุลราห์มัน เจ๊ะอิสมาอิล

„

หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง

จำศาล

นายจวน กษรินทร์

พ.ศ. ๒๔๗๙

ผู้พิพากษา

หลวงวุฒิกกรเนติสาร

„

นายแก้ว เขมจรัส

ตะไต้ะยุติธรรม

หะยีหวันอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล

„

หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง

จำศาล

นายจวน กชรินทร์

ล่ามแขก

นายกำน สุกทัศน์ ณ ออยุธยา

พ.ศ. ๒๔๘๐

ผู้พิพากษา

หลวงวุฒิกกรเนติสาร

„

นายไฉน บุญยก

ตะไต้ะยุติธรรม

หะยีหวันอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล

„

หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง

จำศาล

นายจวน กชรินทร์

ล่ามแขก

นายกำน สุกทัศน์ ณ ออยุธยา

พ.ศ. ๒๔๘๑

ผู้พิพากษา

หลวงวุฒิกกรเนติสาร

„

นายมนี ชุติวงศ์

ตะไต้ะยุติธรรม

หะยีหวันอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล

„

หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง

จำศาล

นายจวน กชรินทร์

ล่ามแขก

นายกำน สุกทัศน์ ณ ออยุธยา

พ.ศ. ๒๔๘๒

ผู้พิพากษา	หลวงวิจิตรเนติสาร
„	นายมนี ชุตินวงศ์
คณะตุลาการ	หะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
เจ้าศาล	นายจวน กษรินทร์

พ.ศ. ๒๔๘๓

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	หลวงพิชิตปฏิภาน
ผู้พิพากษา	นายมนี ชุตินวงศ์
คณะตุลาการ	หะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
เจ้าศาล	นายจวน กษรินทร์

พ.ศ. ๒๔๘๔

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	หลวงพิชิตปฏิภาน
ผู้พิพากษา	นายมนี ชุตินวงศ์
คณะตุลาการ	หะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
เจ้าศาล	นายจวน กษรินทร์

พ.ศ. ๒๔๘๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายพิชิต ติระวัธน์
ผู้พิพากษา	นายเกรียงไกร เนียมสมบูรณ์
คณะตุลาการ	หะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	หะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
เจ้าศาล	นายจวน กษรินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๑

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายเรียร์ คชธีระ
ผู้พิพากษา	นายสุข หงส์ไกร
ตะไต้ะยุติธรรม	นายหะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๔

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายมณี ชุติวงศ์
ผู้พิพากษา	นายแสง สระวาสี
ตะไต้ะยุติธรรม	นายหะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายพินิจ เพชรชาติ
ผู้พิพากษา	นายพจน์ สุขกิจ
ตะไต้ะยุติธรรม	นายหะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๗

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายสกล ตันติเจริญ
ผู้พิพากษา	นายพจน์ สุขกิจ
ตะไต้ะยุติธรรม	นายหะยีหวนอับดุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๘

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายสกล ตันติเจริญ
ผู้พิพากษา	นายเปล่ง แสงโสภณ
ตะไตะยติธรรม	นายหะยีหัวน้อบกุลราหะมัน เจ๊ะอิสมาอิล
„	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๔๙๙

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายอุดม เพชรคุปต์
ผู้พิพากษา	นายสนิเท อังศ์สิงห์
„	นายมนตรี บางยี่ขัน
ตะไตะยติธรรม	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
„	(ว่าง)
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๐

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายอุดม เพชรคุปต์
ผู้พิพากษา	นายสนิเท อังศ์สิงห์
„	นายมนตรี บางยี่ขัน
ตะไตะยติธรรม	นายหะยีอับดุลสามะ เจ๊ะเซง
„	นายสิน การามัน
จำศาล	นายจวน คชรินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๑

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายแปลก คิงมมานันท์
ผู้พิพากษา	หม่อมราชวงศ์ ชัยวัฒน์ ชมพูนุก
„	นายอภิรักษ์ ปุชปาคม

ตะไต้ะยุติธรรม

,,

จำศาล

นายหะย็อบกุลสามะ เจ๊ะเซง

นายสิน คารามัน

นายจวน กชรินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๒

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ผู้พิพากษา

,,

ตะไต้ะยุติธรรม

,,

จำศาล

นายแปลก คิงหมานันท์

หม่อมราชวงศ์ ชัยวัฒน์ ชมพุนทุ

นายอภินัย ปุชปาคม

นายหะย็อบกุลสามะ เจ๊ะเซง

นายสิน คารามัน

นายจวน กชรินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๓

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ผู้พิพากษา

,,

ตะไต้ะยุติธรรม

,,

จำศาล

นายธวัช สิทธิชัย

นายอภินัย ปุชปาคม

นายสวระ เสาวมล

นายหะย็อบกุลสามะ เจ๊ะเซง

นายสิน คารามัน

นายจวน กชรินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๔

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ผู้พิพากษา

,,

ตะไต้ะยุติธรรม

,,

จำศาลตรี

นายธวัช สิทธิชัย

นายสวระ เสาวมล

นายบุญทรง เก้าไพบูลย์

นายสิน คารามัน

(ว่าง)

นายจวน กชรินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๕

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายธวัช สิริชัย
ผู้พิพากษา	นายบุญทรง เก้าโพบูลย์
„	นายสง่า ผลฉาย
คณะตุ้ะยติธรรม	นายสิน คารามัน
„	นายหะยีประสาท พิมานแมน
จำศาลตรี	นายจวน กชวินทร์

พ.ศ. ๒๕๐๖

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายธวัช สิริชัย
ผู้พิพากษา	นายบุญทรง เก้าโพบูลย์
„	นายสง่า ผลฉาย
คณะตุ้ะยติธรรม	นายสิน คารามัน
„	นายหะยีประสาท พิมานแมน
จำศาลตรี	(ว่าง)

พ.ศ. ๒๕๐๗

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	นายกุดัน กลัมพากร
ผู้พิพากษา	นายบุญทรง เก้าโพบูลย์
„	นายสง่า ผลฉาย
คณะตุ้ะยติธรรม	นายสิน คารามัน
„	นายหะยีประสาท พิมานแมน
จำศาลตรี	นายอมร กชวินทร์

รายนามข้าราชการศาลจังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๐๘

๑. นายกุศล กลัมพากร	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
๒. นายบุญทรง เก้าโพนธ์	ผู้พิพากษา
๓. นายสง่า ผลฉาย	ผู้พิพากษา
๔. นายสิน การามัน	คณะตุลาการ
๕. นายประสัท พิมานแมน	คณะตุลาการ
๖. นายอมร ศชรินทร์	เจ้าศาล
๗. นายมนูญ ตั้งโชโต	เสมียนพนักงาน
๘. นายวิเศษ เพ็ญจิต	เสมียนพนักงาน
๙. นายสาคร โยธาทิพย์	เสมียนพนักงาน
๑๐. นายปรีดา ทองบัว	เสมียนพนักงาน
๑๑. นายอภัย อามีระ	ล่ามภาษามลายู
๑๒. นายเพียร คงคากุล	หัวหน้านักการ
๑๓. นายช่วย บุญช่วย	นักการ
๑๔. นายสันต์ วงษ์น้อย	นักการ
๑๕. นายแบน วงษ์น้อย	ภารโรง

คำกล่าวรายงาน

โดย

นายเจริญ ไชยคุปต์ อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๙

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมา

ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๘

กราบเรียน ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม

ข้าพเจ้าและบรรดาข้าราชการศาลจังหวัดนครราชสีมา รู้สึกเป็นเกียรติและปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรมได้กรุณามาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมา ท่ามกลางผู้มีเกียรติทั้งหลายที่ได้มาร่วมงานในวันนี้

ขอประทานกราบเรียนความเป็นมาของอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาดังต่อไปนี้ อาคารศาลจังหวัดนครราชสีมาหลังแรกสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว หลังคามุงจาก ปลุกสร้างในที่ดินราชพัสดุของกระทรวงยุติธรรม หันหน้าสู่ถนนภูผาก๊ก ต่อมามีอาคารชั่วคราวทึบและตั้งอยู่ในที่ไม่เหมาะสม ประกอบกับตัวอาคารคับแคบด้วย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ทางราชการจึงได้ย้ายไปปลุกสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาขึ้นใหม่ ในที่ดินของแผนกมหาดไทยติดต่อกับที่ทำการไปรษณีย์และโทรเลข หันหน้าสู่ถนนพิชิตบำรุง เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง มีห้องพิจารณา ๒ ห้อง ส่วนอาคารศาลหลังแรกได้ดัดแปลงเป็นบ้านพักผู้พิพากษาจนกระทั่งบัดนี้ ต่อมาจำนวนอรรถคดีที่มาสู่ศาลมีปริมาณมากขึ้น อาคารศาลจึงคับแคบไม่สะดวกแก่ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่และประชาชนที่มาติดต่อ ทั้งตัวอาคารก็ขาดความสง่างาม ไม่เหมาะสมกับเป็นสถานที่ที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมจึงได้ดำเนินการของบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาขึ้นใหม่ ซึ่งได้รับความกรุณาจากคณะรัฐบาลอนุมัติเงินงบประมาณให้ตามที่ขอ ข้าพเจ้าและคณะข้าราชการศาลจังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา มีความยินดีและซาบซึ้งในความกรุณาของกระทรวงยุติธรรมและรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง

อาคารศาลจังหวัดนราธิวาสที่กำลังก่อสร้างใหม่เป็นอาคารตึก ๒ ชั้น ขนาดศาล ๔ บัลลังก์ หลังคาทรงไทย กว้าง ๘.๕๐ เมตร ยาว ๔๘ เมตร กั้นหน้าหันสู่ถนนพิชิตบำรุง บริษัท ไฟศาลการช่าง จำกัด เป็นผู้ประมูลรับทำการก่อสร้างได้ในราคา ๑,๖๑๗,๑๗๐ บาท กำหนดทำการก่อสร้างแล้วเสร็จภายในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๗ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จจะเป็นอาคารที่สง่างามแห่งหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส เหมาะสมที่จะเป็นสถาบันเพื่อประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชนต่อไป

สำหรับที่ดินที่สร้างอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่นี้ เคยเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหลังเดิม และเป็นที่ราชพัสดุอยู่ในความดูแลของแผนกมหาคไทย ทางศาลได้ขอใช้เป็นที่ยกก่อสร้างอาคารศาล เพราะที่ดินของศาลเดิมคับแคบไม่เหมาะสมที่จะสร้างอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่ นายพันธ์ สายตระกูล ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ให้ความร่วมมือจนสำเร็จสมประสงค์นับว่าเป็นการให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง

การก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสหลังใหม่นี้ ได้รับความร่วมมือจากกรมโยธาเทศบาลในการออกแบบและรายการก่อสร้าง ทั้งส่งนายช่างมาควบคุมการก่อสร้างด้วย จึงขอขอบคุณกรมโยธาเทศบาลตลอดจนนายช่างและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง กับขอขอบคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัด คณะเทศมนตรีเมืองนราธิวาส ตลอดจนข้าราชการ คณะนายความ และพ่อค้าประชาชนในจังหวัดนราธิวาส ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือให้พิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอเชิญท่านปลัดกระทรวงยุติธรรมได้โปรดประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสเพื่อความสิริมงคลแก่อาคารสถานที่อันจะใช้เป็นที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีเพื่อประโยชน์สุขและความร่วมเย็นแก่ประชาชนชาวจังหวัดนราธิวาสสืบไป.

คำกล่าวตอบ

โดย

นายกำธร พันธูลภ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาส

วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๗

ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา และท่านผู้แทนผู้เกี่ยวข้อง

ข้าพเจ้ามีความยินดี และ รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้รับมอบหมายจาก ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ให้มาประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสที่กำลังก่อสร้างใหม่ในวันนี้

กระทรวงยุติธรรมตระหนักอยู่เป็นอย่างดียิ่งว่า อาคารที่ทำการศาลส่วนมากได้สร้างกันมาเป็นเวลานานปี มีความชำรุดทรุดโทรมและคับแคบไม่เหมาะสมแก่กาลสมัยสมควรจะได้ก่อสร้างใหม่ เพื่อให้ศาลมีที่ทำการอันสง่างาม สมกับเป็นสถานที่สำหรับประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชน จึงได้วางโครงการก่อสร้างและบูรณะอาคารศาลขึ้น โดยจะได้ดำเนินการไปตามกำลังงบประมาณที่ได้รับอนุมัติ สำหรับใน พ.ศ. ๒๕๐๗ นี้ กระทรวงยุติธรรมได้รับงบประมาณให้สร้างอาคารที่ทำการศาลใหม่รวม ๕ จังหวัด คือ ศาลจังหวัดกระบอง ศาลจังหวัดพิจิตร ศาลจังหวัดอุบลราชธานี ศาลจังหวัดตะกั่วป่า และศาลจังหวัดนราธิวาส

โดยเฉพาะสำหรับอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาสหลังเก่าเป็นอาคารไม้สร้างมา ๓๗ ปีแล้ว มีเพียง ๒ บัลลังก์ คับแคบ ไม่สะดวกแก่ผู้ปฏิบัติราชการและประชาชนที่มาติดต่อ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้สร้างใหม่ ซึ่งเมื่อสร้างเสร็จแล้ว

จะเป็นสถานที่ราชการอันสง่างามแห่งหนึ่งในจังหวัดนี้ และเหมาะสมที่จะเป็นที่ทำการศาลสถิตยุติธรรม ขอให้ท่านอธิบดีผู้พิพากษามา ๔ และคณะกรรมการตรวจการก่อสร้างโปรดช่วยกันเอาใจใส่ควบคุมดูแลให้การก่อสร้างได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามความปรารถนาของทางราชการ

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้ทราบว่า ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาได้ช่วยสนับสนุนให้ศาลจังหวัดนครราชสีมาได้ทำการก่อสร้าง ณ สถานที่แห่งนี้ จึงขอขอบคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา และขอขอบคุณคณะเทศมนตรีเมืองนครราชสีมา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือในงานพิธีวางศิลาฤกษ์จนสำเร็จลุล่วงไปโดยเรียบร้อยไว้ในโอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นศุภฤกษ์มงคลกาลแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาที่สร้างใหม่นี้ ขออัญเชิญอนุภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้โปรดกลั่นบันดาลให้การก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาหลังนี้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยสมปรารถนา เพื่อจะได้ใช้เป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชนสืบไป.

คำกล่าวรายงาน

โดย

นายทองคำ จารุเทติ อธิบดีผู้พิพากษาศาล

ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมา

ณ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

ขอประทานกราบเรียน ฯพณ ฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ข้าพเจ้าและบรรดาข้าราชการฝ่ายตุลาการ พลเรือน ตำรวจ ทนายความ และ
พ่อค้าประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา รู้สึกเป็นเกียรติและมีความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่
ฯพณ ฯ ได้กรุณามาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาหลังใหม่
ท่ามกลางท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่กรุณามาร่วมงานในวันนี้

ขอประทานกราบเรียนว่า อาคารศาลจังหวัดนครราชสีมาหลังแรกสร้างเมื่อ พ.ศ.
๒๔๕๐ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หลังคามุงจาก หันหน้าสู่ถนนอนุสาวรีย์ ร่มแม่น้ำบางนรา
ปลูกสร้างในที่ดินราชพัสดุของกระทรวงยุติธรรม ต่อมาตัวอาคารชำรุดทรุดโทรมและ
ตั้งอยู่ในที่ไม่เหมาะสม ประกอบกับตัวอาคารคับแคบ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ทางราชการจึง
ได้ย้ายไปปลูกสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาขึ้นใหม่ในที่ดินของแผนกมหาดไทย
ติดต่อกับที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข หันหน้าสู่ถนนพิชิตบำรุง เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว
หลังคามุงกระเบื้อง มีห้องพิจารณา ๒ ห้อง ส่วนอาคารศาลหลังแรกได้ดัดแปลงเป็นบ้านพัก
ผู้พิพากษา ต่อมาจำนวนอรรถคดีที่มาสู่ศาลมีปริมาณมากขึ้น อาคารศาลคับแคบ ไม่
สะดวกแก่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประชาชนที่มาติดต่อทั้งยังขาดความสง่างาม ไม่
เหมาะสมเป็นสถานที่ที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ด้วยเหตุนี้ ฯพณ ฯ

ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งได้ตระหนักในความสำคัญของศาลยุติธรรม และตั้งใจทะนุบำรุงสิ่งต่าง ๆ อันจะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็วอยู่เสมอมา จึงได้ดำเนินการของบประมาณในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เพื่อทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาขึ้นใหม่และได้รับอนุมัติจากรัฐบาล ซึ่งข้าพเจ้าและบรรดาข้าราชการศาลจังหวัดนครราชสีมาตลอดจนประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาที่รักซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาหลังใหม่นี้ ได้ปลูกสร้างในที่ดินราชพัสดุของกระทรวงมหาดไทยซึ่งเคยเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหลังเดิม ทางศาลได้ขอใช้เป็นที่ทำการก่อสร้างอาคารศาล เพราะที่ดินของศาลเดิมคับแคบและไม่เหมาะสมที่จะก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่ นายพันธ์ สายตระกูล ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดีจนเป็นผลสำเร็จสมประสงค์ ที่ดินซึ่งใช้ปลูกสร้างอาคารศาลหลังใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ ๓ ไร่ ๘๑ ตารางวา ด้านหน้าติดถนนพิชิตบำรุง ด้านข้างทางทิศเหนือติดถนนผดุงอาราม ด้านหลังติดถนนนราภิรมย์ ด้านข้างทางทิศใต้มีอาณาเขตติดต่อกับที่ดินบริเวณที่ว่าการอำเภอเมืองนรา อาคารหลังใหม่จึงก่อสร้างได้ในที่ที่เหมาะสมและสง่างามยิ่ง

การก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาหลังใหม่นี้ ได้รับความร่วมมือจากกองแบบแผน กรมโยธาเทศบาล เป็นผู้ออกแบบแปลนและรายการก่อสร้าง เป็นอาคารตึกสองชั้น หลังคาทรงไทย ขนาดศาล ๔ บัลลังก์ ตัวอาคารกว้าง ๘.๕๐ เมตร ยาว ๔๘.๒๐ เมตร มีมุขด้านหน้ากว้าง ๑๕.๒๐ เมตร ยื่นออกจากตัวอาคาร ๕.๕๐ เมตร มุขกลางด้านหลังยื่นจากตัวอาคาร ๒.๕๐ เมตร กว้าง ๗.๒๐ เมตร และส่งนายช่างจากกรมโยธาเทศบาลมาช่วยควบคุมการก่อสร้าง บริษัท ไฟศาลการช่าง จำกัด เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างในราคาหนึ่งล้านหกแสนหนึ่งหมื่นเจ็ดพันหนึ่งร้อยเจ็ดสิบบาท และทำการก่อสร้าง

แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๗ จึงขอขอบคุณกรมโยธาเทศบาล ตลอดจน
 นายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้าง และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนช่วยเหลือในการก่อสร้างไว้ ณ โอกาสนี้
 ด้วย

อนึ่ง ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่นี้ ได้รับความร่วมมือจากท่าน
 ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส คณะเทศมนตรีเทศบาลเมืองนราธิวาส บรรดาข้าราชการ
 ทนายความ พ่อค้าคหบดี ตลอดจนประชาชนชาวจังหวัดนราธิวาสเป็นอย่างดี

บัดนี้ ใต้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอกราบเรียนเชิญ ฯ พณ ฯ ได้
 โปรดประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนราธิวาส เพื่อเป็นสิริสวัสดิมงคลแก่
 อาคารสถานที่อันจะใช้เป็นที่พักพิงพิพากษาอรรถคดีประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมและ
 ความร่มเย็นแก่ประชาชนชาวจังหวัดนราธิวาสสืบไป.

คำกล่าวตอบ

โดย

พระยาอรรณการยนิพนธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมา

ณ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๘ และท่านผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครราชสีมาในวันนี้

ตามรายงานของท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๘ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า อาคารที่ทำการศาลหลังเดิมซึ่งเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว มีห้องพิจารณาเพียง ๒ ห้อง มีความคับแคบ ไม่สะดวกแก่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประชาชนที่มาติดต่อ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักอยู่เป็นอย่างยิ่งว่า ศาลยุติธรรมเป็นที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชน สมควรจะมีอาคารศาลอันกว้างขวางและสง่างาม เพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติงานและเป็นที่เคารพเลื่อมใสของบุคคลทั่วไป ข้าพเจ้าจึงได้ให้ดำเนินการขอเงินงบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลชั้นใหม่ และได้รับความกรุณาจากรัฐบาล ให้งบประมาณค่าก่อสร้างเป็นจำนวนเงินหนึ่งล้านหกแสนบาทเศษ เพื่อดำเนินการก่อสร้างในที่ดินราชพัสดุ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยมอบให้แก่กระทรวงยุติธรรม

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาเห็นว่าการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่ได้สำเร็จเรียบร้อยเป็นศาลขนาด ๔ บัลลังก์ มีความสง่างามดังที่เห็นประจักษ์อยู่ขณะนี้ ในนามของกระทรวงยุติธรรม ข้าพเจ้าขอขอบคุณท่าน และคณะกรรมการตรวจการก่อสร้าง

ตลอดจนท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกันราธิวาส และท่านที่ได้กรุณาร่วมมือเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ
ประการต่าง ๆ ไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้เกียรติมาร่วมงานนี้ด้วย

ข้าพเจ้าขอตั้งสัตยาธิษฐานอัญเชิญอนุภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้โปรดกล
บันดาลให้อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกันราธิวาสหลังนี้ ได้สถิตสถาพรยั่งยืนนาน เพื่อจัก
ได้เป็นที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้ความร่มเย็นแก่ประชาชนสืบไป

ขณะนี้ ได้เวลาอันเป็นสุฤกษ์มงคลกาล ข้าพเจ้าจึงขอประกอบพิธีเปิด
อาคารที่ทำการศาลจังหวัดกันราธิวาส ณ บัดนี้.
